

Evaluační zpráva lokality Trmice

Demografické informační centrum, o.s.

Praha, září 2012

Evaluace byla zpracována v rámci projektu „Evaluace v lokálních partnerstvích v lokalitách z roku 2010“ pro Úřad vlády České republiky, Odbor pro sociální začleňování v romských lokalitách (Agentura).

Obsah

1. Úvod	3
2. Zadání a cíle evaluace	5
3. Metody a postupy, sběr dat.....	6
4. Relevance výběru obce ke spolupráci	7
5. Zhodnocení standardních metod Agentury v lokálním partnerství Trmice.....	9
5.1. Situační analýza.....	9
5.1.1. Hodnocení situační analýzy	9
5.2. Obsazení a četnost setkání Lokálního partnerství Trmice	10
5.2.1. Lokální partnerství.....	10
5.2.2. Pracovní skupiny	12
5.3. Strategický plán.....	13
5.3.1. Proces strategického plánování	13
5.3.2. Strategický plán – obsahové zaměření	14
5.3.3. Strategický plán – konkrétnost, harmonogram a garanti jednotlivých oblastí	15
5.3.4. Revize strategického plánu.....	23
5.4. Exit strategie.....	24
5.5. Lokální konzultant.....	25
6. Zhodnocení spolupráce s partnery	27
7. Analýza dopadů projektových aktivit projektů, na kterých se Agentura podílela.....	29
8. Zhodnocení činnosti institucí v obci v oblasti sociální integrace a jejich vliv na účinnost působení Agentury v místě	32
9. Vyhodnocení vlivu působení Agentury na klíčová rozhodnutí a přístupy vedení obce v oblasti sociálních (integračních) politik.....	33
10. Změna kvality života v lokalitě a v obci	34
11. Hodnocení působení ASZ v lokalitě a dosavadní spolupráce s Agenturou z pohledu členů lokálního partnerství.....	36
12. Případová studie - Zmapování postojů a aktivity hlavních aktérů, především obce, týkající se problematiky bydlení a migrace a postihnutí příčin rozdílů mezi uskutečněnými a naplánovanými kroky.....	37
13. Závěry a doporučení.....	40

1. Úvod

Tato zpráva předkládá výsledky *evaluační analýzy lokality Trmice*, zpracované v rámci projektu *Evaluace v lokálních partnerstvích v lokalitách z roku 2010*. Zadavatelem evaluace je Úřad vlády České republiky, Odbor pro sociální začleňování v romských lokalitách (Agentura). Projekt realizovalo občanské sdružení Demografické informační centrum (DIC) v období květen – srpen 2012.

Předkládaná evaluační zpráva představuje pouze dílčí koncept evaluace dané lokality. Kromě této, především popisné zprávy, kde jsou do detailů popsány jednotlivé procesy a reflexe těchto procesů ze strany relevantních aktérů, jsou představeny hlavní analytické závěry v souhrnné zprávě, kde jsou zohledněna dosažená zjištění ze všech 17 lokalit, kde byly evaluace naší organizací realizovány. Souhrnná zpráva tak představuje v pravém smyslu syntézu analytických přístupů.

V rámci předkládané zprávy jsme se tak zaměřili, prostřednictvím kombinace různých výzkumných metod, na ucelený popis působení Agentury v dané lokalitě od procesu výběru, přes uplatnění jednotlivých metod definovaných v rámci intervenčního cyklu Agentury pro sociální začleňování (ASZ) až po vyhodnocení dosavadních výsledků působení ASZ.

Sběr dat a evaluace jednotlivých lokalit byly vypracovávány v polovině roku 2012, v evaluační zprávě je tak reflektována spolupráce ASZ s lokalitou do června roku 2012. Projekty a další aktivity, které byly započaty nebo realizovány po tomto období, již nejsou ve zprávě z pochopitelných důvodů začleněny.

Obec Trmice a vyloučené lokality

Město Trmice se nachází v Ústeckém kraji, v bezprostřední blízkosti města Ústí nad Labem, k němuž až do roku 1994 správně patřilo. V obci Trmice žije v současné době přes 3000 obyvatel. Město sousedí s jednou nejproblematictějších ústeckých městských čtvrtí – Předlicemi. V Předlicích a v Trmicích žije nejpočetnější romská populace v ústecké oblasti. Podle evidence obyvatel a kvalifikovaného odhadu terénních sociálních pracovníků žije v Trmicích 650–750 sociálně vyloučených obyvatel (přes 170 rodin), dalších asi 100 je sociálním vyloučením ohrožených. To znamená, že asi jednu čtvrtinu občanů Trmic lze považovat za sociálně vyloučené. Podle tzv. Gabalovy zprávy z roku 2006 se v Trmicích nacházely dvě vyloučené lokality. Lokality byly identifikovány v ulici V Jílovišti a v ulici Horská. Situace ve vyloučené lokalitě V Jílovišti se po roce 2006 částečně stabilizovala, problémy zde výrazně nenarůstají. Ulice Horská se v současné době potýká se stejnými problémy jako další ulice v Trmicích, kde žije sociálně vyloučené obyvatelstvo. Takových ulic bylo v roce 2010 identifikováno 17. Prostorově má sociální vyloučení v Trmicích dvě tváře: jedním rysem je „rovnoměrná“ roztroušenost sociálně vyloučených rodin po celém městě, včetně centrální ulice Fügnerova, která se stala symbolem „viditelného“ přílivu sociálně vyloučených obyvatel v posledních letech. Druhou tvář jsou „typické“ vyloučené lokality na kraji města, charakteristické vysokou koncentrací sociálně vyloučených obyvatel.

Obec začala spolupracovat s Agenturou pro sociální začleňování v květnu 2010. V době zpracovávání evaluace byla spolupráce zaměřena na implementaci Strategického plánu – schválení většího projektu

a realizace projektů menšího rozsahu. Zároveň se tato fáze začala prolínat s přípravami na odchod Agentury z lokálního partnerství.

2. Zadání a cíle evaluace

K optimálnímu naplnění zadání by bylo potřeba provést evaluační studii za podstatně delší časové období, nicméně v rámci možností se podařilo zadání splnit s tím, že jsme se podrobně zaměřili na působení Agentury pro sociální začleňování (ASZ) od založení lokálního partnerství, proces strategického plánování, projektového poradenství, až po realizaci projektů a jejich dopad, a zhodnotí relevanci, efektivnost, užitečnost a udržitelnost dopadů působení ASZ. V rámci evaluace jsme se zaměřili na oblast bydlení a migrace, konkrétně otázku přístupu ke koncepci sociálního bydlení, která byla podrobněji rozpracována v rámci případové studie. Toto téma bylo zároveň odsouhlaseno ze strany ASZ na kontrolním dni. Dále jsme se zaměřili na klíčová rozhodnutí vedení obce a orgánů veřejné správy v oblasti sociální integrace v období 2010 – 2012.

Základními cíli evaluace přitom bylo:

- a) otestovat efektivnost metod práce Agentury a zavádění jednotlivých opatření a poskytnout podklady pro případnou změnu a přizpůsobení metod a procesů Agentury na celkové i lokální úrovni,
- b) změřit adekvátnost sociálních (integračních) politik v obci a zjistit, zda partneři Agentury (především obec, jakožto hlavní partner Agentury, ale i další orgány veřejné správy a nevládní neziskové organizace) adekvátně reagovali na aktivitu Agentury a vhodně spolupracovali v procesu sociálního začleňování.

Díličí výsledky jsou předkládány v rámci této evaluační zprávy. Avšak některé oblasti především cíle a) budou podrobněji evaluovány v souhrnné evaluační zprávě, která se zaměří na srovnání efektivnosti metod ASZ mezi jednotlivými lokalitami, včetně referenčních lokalit, kde ASZ nepůsobí.

Naplnění cíle a) v předkládané díličí evaluační zprávě je podrobně popsáno v rámci kapitol 5, 7, 8, 10 a 11 evaluační zprávy, kde jsou detailně rozpracovány jednotlivé metody, fáze intervenčního cyklu. Hodnocení je přitom do značné míry subjektivní, postaveno na základě výpovědí klíčových aktérů, existujících dokumentů a případných výstupů aktivit naplánovaných ve strategickém plánu.

Naplnění cíle b) je pak popsáno podrobněji v kapitolách 6, 9 a 12 evaluační zprávy, avšak částečně je tento cíl evaluace rozpracováván i v dalších kapitolách předkládané zprávy.

3. Metody a postupy, sběr dat

Předkládaná zpráva tvoří společně se závěrečnou, souhrnnou zprávou ucelený evaluační systém. V následující zprávě tak přinášíme především popis působení ASZ v lokalitě s hodnocením postaveným na výpovědích klíčových aktérů a zohlednění informací z dalších písemných zdrojů. Jedná se především o koncept formativní evaluace, kdy jsou vyhodnocovány dosavadní postupy a výsledky s cílem optimalizovat působení ASZ v dalším období. Vzhledem ke skutečnosti, že v lokalitách, kde se působí již od roku 2010, byly realizovány již podstatné fáze stanoveného intervenčního cyklu, byl částečně použit také koncept sumativní evaluace s cílem vyhodnocení efektivity působení ASZ.

Evaluační zpráva za danou lokalitu, ve které působí Agentura pro sociální začleňování, je založena na následujících metodických postupech a datových zdrojích:

a) Analýza relevantních dokumentů

Analýza dokumentů je využita ke zmapování aktivit započatých po vstupu ASZ do lokality. Byly analyzovány všechny dostupné dokumenty poskytnuté zadavatelem evaluace, především zápisy lokálního partnerství a pracovních skupin, výstupy lokálního partnerství a pracovních skupin (např. SWOT analýza), strategické dokumenty (s důrazem na strategický plán lokálního partnerství, ale také ostatní dostupné strategické dokumenty, které byly dostupné), výstupy jednání rady města, zastupitelstva, situační analýza, tiskové zprávy apod.

Tato analýza představuje základní pilíř evaluace, protože většina opatření nemůže mít relevantní dopad na statistická data vypovídající o kvalitě života. Řada opatření je stále v procesu či teprve na jeho počátku a právě fungování celého procesu, jeho dynamika, komplexnost zapojení stakeholderů apod. představuje měřitelnou efektivitu působení ASZ.

b) Hlubkové rozhovory

První rovinou kvalitativního výzkumu bylo expertní šetření, kdy byly formou polostrukturovaných rozhovorů osloveni vybraní členové lokálního partnerství (zástupci obce, organizací působících v obci i klíčoví poskytovatelé sociálních služeb). Měřítkem relevance výběru dotázaných přitom byla oblast jejich působení a zároveň účast / aktivita v rámci lokálního partnerství. Následná analýza tedy vychází z hodnocení významných aktérů a jejich interpretace působení Agentury v místě, které osobně dobře znají a v němž je soustředěna jejich profesní činnost.

Hlubkové rozhovory v obci Trmice byly provedeny s 5 respondenty. Samostatný rozhovor byl veden s lokálním konzultantem působícím v obci.

Druhou rovinou byly rozhovory s představiteli cílových skupin opatření (tj. s osobami sociálně znevýhodněnými). Cílem těchto rozhovorů bylo zhodnocení relevance realizovaných a zamýšlených opatření vzhledem k deklarovaným potřebám, ale také to, zda jsou pozorovány nějaké posuny v oblasti sociální integrace v dané obci.

Hlubkové rozhovory v obci Trmice byly provedeny se 4 respondenty.

4. Relevance výběru obce ke spolupráci

Iniciativa ke spolupráci s ASZ vycházela od samotného města Trmice, paní starostky a některých členů samosprávy a zaměstnanců místních úřadů. Významně se ale také angažovalo místní sdružení Romano jasnica, vykonávající terénní a komunitní programy v sociálně vyloučených lokalitách, které společně se zástupci města připravovalo prezentaci pro monitorovací výbor Agentury.

Město od spolupráce na obecné úrovni očekávalo především podporu při redukci sociálně vyloučených lokalit ve městě a poradenství při čerpání prostředků z Evropské unie a státních zdrojů. Dosavadní aktivity byly vnímány jako málo provázané, chyběl také strategický dokument, který by téma sociálního začleňování a s ním souvisejícího komunitního plánování systémově postihl. Jednou z motivací města bylo tedy i to, aby jednotliví partneři svou činnost lépe koordinovali s ostatními.

Očekávání sdružení Romano jasnica, které se situaci ve vyloučených lokalitách v Trmicích věnuje dlouhodobě, lze popsat jako střízlivá a mírně skeptická. Vedoucí člen sdružení pracoval také pro monitorovací výbor ASZ, sdružení tak mělo konkrétnější představu o možnostech Agentury a informace a příklady praxe ASZ z jiných měst. K hlavním motivacím patřila podpora města v přípravě strategických materiálů a s pomocí ASZ i získání prostředků k dalším inkluzivním aktivitám.

K důležitým okolnostem v době přistupování ASZ ke spolupráci s městem patřila i částečná paralýza ve vedení obce. Několik měsíců před vstupem ASZ se změnil počet členů opozice v zastupitelstvu a ta tak postupně získala většinu i v radě. V předchozích volbách vítězná ODS se rozhodla rezignovat na funkce v městské radě, která tak přišla i o místostarostu, starostka zvolená za nezávislé zůstala. Většinu záležitostí muselo řešit zastupitelstvo. Situace se částečně pročistila až po podzimních komunálních volbách 2010. Kontinuita v přístupu města byla zachována v osobě starostky, nicméně přístup dalších zástupců obce k aktivitám ASZ a tématu sociálního začleňování nebyl příliš předvídatelný.

Očekávání města i některých partnerů byla naplněna v řadě dílčích kroků. ASZ se podařilo ve spolupráci se všemi aktivními partnery připravit strategický plán sociálního začleňování (a dalších strategických dokumentů), který schválilo městské zastupitelstvo. Plán byl přesto řadou z nich hodnocen jako příliš ambiciózní a realizace některých cílů začala už od počátku z mnoha důvodů váznout.

Velmi pozitivně je hodnocen rozvoj lokálního partnerství v obci, tzv. zasíťování, které umožnilo důležitým členům osobně se seznámit s ostatními a navázat nové pracovní kontakty. Lze zmínit např. také přínos know-how v oblasti sociálního začleňování, zainteresování různých partnerů či pomoc při hledání zdrojů financování služeb pro sociálně vyloučené občany atd.

Očekávání nebylo zcela naplněno v obecně formulovaném požadavku redukce sociálně vyloučených lokalit a plné integrace sociálně vyloučených do společnosti. Jedním z klíčových kroků v této oblasti podle odsouhlaseného strategického plánu bylo vytvoření ucelené koncepce sociálního bydlení a její uvedení v praxi. Práce na koncepci se zastavila ve fázi návrhu, v dalších fázích se aktivita příslušných aktérů z různých důvodů významně snížila v celé oblasti bydlení a migrace.

Dle vyjádření respondentů mohly vést k pozastavení různé důvody, které do značné míry vycházejí ze subjektivního vnímání situace - třeba že město nemá dostatek obecních bytů. K dalším subjektivním důvodům lze zařadit nízkou důvěru v prospěšnost této koncepce, případně neochotu se ve prospěch sociálně vyloučených, vnímaných jako Romové, příliš angažovat z důvodu negativních reakcí většinového obyvatelstva. Objektivní překážkou je skutečnost, že město nemůže přímo ovlivnit podmínky v domech soukromníků, i časová vytíženost některých aktérů, kteří se činností v LP věnují při svém běžném zaměstnání.

Poměrně důležitou roli zde hraje i situační analýza, kterou ASZ po několika revizích nakonec od externího dodavatele převzala, ale u místních se většinově setkala s nepochopením či dokonce negativními reakcemi, což mělo vliv na důvěru i k dalším podnětům ze strany ASZ.

Vedení města i řada aktérů si jsou vědomi, že problematika sociálního začleňování je běh na dlouhou trať a že kompetence ASZ k rychlé intervenci a změně v oblasti sociálně integračních procesů jsou do jisté míry omezené. U některých aktérů ale přetrvává pocit, že standardizované postupy a metodologie ASZ jsou připraveny na míru větším obcím a nerespektují, či nedokážou podchytit, specifika konkrétní situace, zejména pak v menší obci jako Trmice.

5. Zhodnocení standardních metod Agentury v lokálním partnerství Trmice

5.1. Situační analýza

5.1.1. Hodnocení situační analýzy

- *Kvalita analýzy*

Situační analýzu zpracovávala pro ASZ externí poradenská společnost Navreme Boheme. Situační analýza byla sice ASZ v roli zadavatele akceptována, ale až po opakovaných připomínkách, které přesto nebyly do zprávy zapracovány v očekávané podobě. Kvalita zprávy nebyla hodnocena jako ideální, v některých oblastech se témat dotýkala jen povrchně, týká se to např. oblasti bydlení či vzdělávání. Jako nedostatečný byl vnímán především sběr dat přímo v terénu. Přesto byly některé poznatky z analýzy vyhodnoceny jako přínosné a využitelné pro vypracování strategického plánu.

Analýza a její prezentace se ale setkala s řadou negativních ohlasů ze strany zástupců obce a místních neziskových organizací. Prezentace i zpráva byly vnímány jako nesrozumitelné a vyvolaly několik konfliktních situací. Částečně však potíže způsobila i nepřiměřená očekávání od analýzy ze strany některých místních zastupitelů, kteří ji původně považovali v podstatě za návod, jak by měli v problematice sociálního začleňování postupovat.

„Já si myslím, že ta politická scéna, že - popisuju to, co se odehrávalo na té prezentaci - tak lidi asi byli v očekávání, že uslyší čísla a nástroje, co máme dělat, protože tady máme toho tolik, tolik, tolik a můžeme s tím dělat to a to a to. A to nebylo. Byl to spíš takovej jakoby sociologické výzkum s naznačením určitéch vlivů, přímejch nebo nepřímějch.“

Všem aktérům nebylo pravděpodobně z počátku zřejmé, za jakým účelem byla situační analýza vytvořena, resp. jaké informace z ní a jakým způsobem by mohli využít ve své činnosti. Některým aktérům také chyběla větší diskuze nad výsledky analýzy, která by dokázala akademicky vnímaný dokument přetavit v praktická doporučení a kroky, které by byly pro odborníky pochopitelné.

„...myslím si, že to potřebuje ještě další diskusi a nějaký další pokračování, aby z toho teda ty nástroje v uvozovkách pro to město vylezlo... A to si myslím, že ta scéna, ta reprezentace toho města to i v širším slova smyslu neuměj z toho si vytáhnout, nejsou ty odborníci na to.“

Aby se v budoucnu předešlo podobným nedorozuměním, s jakým se setkala prezentace zprávy Trmicích, bylo by vhodné koncipovat zprávu a prezentaci tak, aby výstupy byly srozumitelné i laikům. Dopředu krotit přehnaná očekávání partnerů a naopak se k výsledkům zprávy vracet a společně formulovat výstupy do podoby problému a jeho možných řešení. To se samozřejmě dělo při sestavování strategického plánu, ale účastníci si tento proces již nespojovali s výstupy situační analýzy.

- *Termín dodání analýzy*

Vzhledem ke zdlouhavému výběrovému řízení a třikrát vrácené zprávě k přepracování byly výsledky analýzy k dispozici až v únoru 2011, tedy devět měsíců po vstupu ASZ do lokality. V té době se již

pracovalo na struktuře strategického plánu, nicméně dle vyjádření lokálního konzultanta bylo ještě možné využít některé poznatky z analýzy k doplnění finální verze plánu, např. údaje týkající se rizika migrace a školské problematiky. Lokální partnerství schválilo plán v dubnu a místní zastupitelstvo pak o měsíc později.

- *Další způsoby získání potřebných informací ke strategickému plánování*

Ve fázi plánování byla ke zjišťování potřeb osob ze sociálně vyloučených lokalit využita znalost prostředí místních aktérů, a to především z řad zástupců městského úřadu a v lokalitě působících neziskových organizací. ASZ si i s jejich pomocí vytvořila soupis kvantitativních indikátorů a její zástupci sami provedli několik rozhovorů jak se zástupci obce a dalšími aktéry, tak i sociálně vyčleněných komunit. Ke sběru dat přistoupila ASZ preventivně z důvodu možnosti názorové a metodické rozdílnosti mezi ASZ a externím dodavatelem analýzy.

Jako nedostatečná byla v rámci situační analýzy Agenturou vyhodnocena především fáze sběru dat přímo v SVL, kdy hrozí riziko, že potřeby této skupiny obyvatel budou reflektovány a interpretovány skrze potřeby spolupracujících partnerů. Proto ASZ plánuje budoucí analýzy zaměřovat především na terénní výzkum v samotných rodinách v SVL. Důraz na kvalitativní metody (nejlépe kombinace hloubkových rozhovorů se sociálně ohroženými, potenciálními partnery a odborníky) lze doporučit obecně, protože mohou sloužit jako významný prostředek při interpretaci kvantitativních dat. Podobu a použití kvantitativních dat nehodnotili respondenti negativně, převládalo přesvědčení, že se pracovalo s údaji, které sami poskytli.

Pokud má situační analýza sloužit jako plnohodnotný nástroj strategického plánování, měla by její struktura reflektovat tento proces, např. obecná část – uvedení do kontextu, identifikace problémů v jednotlivých oblastech zájmu (SWOT analýza), jejich rozbor a zhodnocení a případně využitelné nástroje obecně či konkrétní navrhovaná řešení a doporučení. Lokální partnerství by pak mohlo tyto výstupy dále rozvíjet.

Na podobě případných řešení a využitelných nástrojů by měl dodavatel spolupracovat už přímo s ASZ, stejně jako na prezentaci výsledků, minimálně na úrovni konzultace, protože v očích partnerů nese zodpovědnost za tyto výstupy ASZ a ovlivňuje to pak její další spolupráci s partnery. Důležité je také samotné načasování zpracování analýzy a její prezentace, které by měly v ideálním případě předcházet samotnému procesu strategického plánování.

5.2. Obsazení a četnost setkání Lokálního partnerství Trmice

5.2.1. Lokální partnerství

Lokální partnerství Trmice se od začátku působení ASZ v lokalitě v květnu 2010 sešlo celkem sedmkrát, třikrát v roce 2010, stejně často i o rok později a zatím jednou v roce 2012. Vzhledem k malé velikosti města a časové náročnosti účastnit se kromě lokálních partnerství všech pracovních skupin bylo rozhodnuto o snížené frekvenci schůzek a změně způsobu scházení: po schválení strategického plánu v dubnu 2011 se členové LP scházeli především nad řešením konkrétních

problémů (např. příprava návrhu koncepce sociálního bydlení, příprava projektů, drogová problematika apod.).

Lokální partnerství Trmice vytváří s Agenturou tyto organizace:

- Město Trmice
- Městská policie
- Úřad práce Ústí nad Labem
- Odbor sociálních věcí – Magistrát Ústí nad Labem
- Policie ČR
- Probační a mediační služba
- ZŠ Trmice
- Speciální základní škola a praktická škola
- SŠ Trmice
- Sdružení Romano jasnica
- O.s. Drug-out klub
- Sdružení pro probaci a mediaci v justici, o.s. (SPJ)
- Sportovní klub Trmice
- Český červený kříž Trmice
- Městská knihovna Trmice

Vedle těchto organizací působí v Trmicích další subjekt, který doposud není členem LP, ale spolupracuje se členy LP na sociálním začleňování:

- Ubytovna Garni

Počet členů lokálního partnerství, stejně jako široké spektrum oblastí, které členové partnerství pokrývají, svědčí o vysokém potenciálu partnerství, a to za předpokladu, že bude úsilí jednotlivých členů koordinováno. Oslovení respondenti z řad partnerů se domnívali, že nikdo z místních důležitých aktérů v lokálním partnerství nechyběl.

Do lokálního partnerství se prostřednictvím těchto institucí zapojilo **48 osob**. Dle LK se zapojily všechny instituce, které byly osloveny. Účast některých z nich však byla poměrně nepravidelná.

V rámci LP se utvořilo **jádro aktivních členů** (především městský úřad, sdružení Romano jasnica, o. s. Drug-out klub, ZŠ Trmice), ostatní členové se účastní spíše nárazově, pokud je potřeba.

Nejaktivnějším členem LP je MÚ Trmice – všech jednání se účastní vedení města (paní starostka nebo pan místostarosta) a zástupce sociálního nebo bytového odboru. Vzhledem k omezeným časovým

možnostem a aktuálnímu vývoji situace se LP věnovalo především otázce bydlení (a migrace) a prevence kriminality (drogová problematika a hazard).

Naopak vzhledem k účasti na lokálních partnerstvích patří k těm méně aktivním Probační a mediační služba z Ústí nad Labem. Z počátku bylo aktivní Sdružení pro probaci a mediaci v justici, které ale časem v Trmicích kvůli nedostatku financí přestala vykonávat činnost úplně.

Míra účasti jednotlivých partnerů na setkáních LP však v případě lokality Trmice není vždy, jak napovídají hloubkové rozhovory, přímo úměrná aktivitě při implementaci Strategického plánu a realizaci jeho cílů.

Samotná aktivita se pravděpodobně do značné míry odráží od důvěry či skepse, se kterou jednotlivé subjekty k lokálnímu partnerství přistupovali. Skepse byla částečně ovlivněna i prezentací situační analýzy a dojmem, že se objevuje objevené „*zas přijde někdo, bude nám tady něco říkat a my už to víme*“. Nebo nepochopením plánu a pocitem, že plánovaných aktivit je příliš velké množství: „*My už máme takových plánů, ale nikdo nám nedá peníze, nikdo nám neřekne, co máme konkrétně dělat.*“

Důležitou roli ovšem hrála i vnitřní motivace účastníků, to jestli se dané problematice věnují skutečně se zájmem, či zkrátka byli do LP delegováni jako zástupci nějaké organizace, instituce.

5.2.2. Pracovní skupiny

Pro efektivní práci na strategickém plánu byli členové Lokálního partnerství rozděleni do čtyř pracovních skupin, které tematicky pokrývaly hlavní oblasti soustředěné na řešení problematiky sociálního vyloučení tj.

- Bezpečnost a prevence sociálně patologických jevů
- Zaměstnanost
- Vzdělávání a volný čas
- Bydlení a dluhy

Schůzky pracovních skupin probíhaly poměrně intenzivně v roce 2010, kdy se PS významně podílely na formulaci priorit a cílů připravovaného strategického plánu. Od září 2010, kdy se pracovní skupiny začaly scházet, se uskutečnily čtyři setkání PS prevence a zaměstnání a třikrát se potkali členové PS bydlení a vzdělávání.

Jednání pracovních skupin se účastnila starostka města i někteří zastupitelé. Rada města, zvolená po podzimních komunálních volbách, byla o prioritách identifikovaných během plánovací fáze pravidelně informována.

Vzhledem k malé velikosti města a časové náročnosti účastnit se všech pracovních skupin bylo rozhodnuto o snížené frekvenci schůzek a změně způsobu scházení. Pracovní skupiny se sloučily do dvou a v této podobě se podílely na dokončení strategického plánu. Po schválení strategického plánu v dubnu 2011 se členové LP scházeli nárazově především nad řešením konkrétních problémů.

Změny ve frekvenci a podobě schůzí lokálního partnerství a pracovních skupin vnímali respondenti jako přirozené, v souladu s obsahem schůzek, kdy byla v době přípravy strategického plánu vnímaná potřeba i vůle scházet se častěji. V současné době je frekvence schůzí celého partnerství dvakrát do

roka považována za dostatečnou, zvláště když se prolíná se schůzemi sloučených pracovních skupin, u některých i s docházením na zastupitelstvo či do nově založené Komise prevence kriminality.

Agendu jednání vedl podle partnerů lokální konzultant, který také účastníky dopředu informoval o plánovaném programu. Z výpovědi respondentů je patrný rozpor mezi subjektivně vnímanou aktivitou na schůzích a skutečným pokrokem např. v naplňování cílů strategického plánu. Respondenti osobně cítí, že se angažují dostatečně a v rámci svých možností, že diskuze nad problémy je dostatečně otevřená.

Na druhé straně relativní nezdár v naplňování cílů je považován za stav daný objektivními okolnostmi (např. ne příliš otevřený přístup radnice k drogové problematice, změna složení rady města po volbách), či není vnímán fatálně („*hlavní věci jsou zakomponovány do strategického plánu... ASZ nám poskytla řadu příkladů dobré praxe...*“). Někdy je tento rozpor ale také zdrojem frustrace, kdy není zřejmé, jakým způsobem by měla být situace řešena („*jenom se píše a řešení nikde... je to asi dobrou...*“).

Nový místostarosta navíc převzal osobní iniciativu nad problematikou prevence kriminality a založil Komisi prevence kriminality, jakousi alternativu k již existující pracovní skupině. Komise se dosud sešla třikrát, poprvé na podzim 2011, dvakrát na jaře 2012, další řádný termín byl naplánován na srpen letošního roku. Do komise byla nominována ASZ i místní sdružení Romano jasnica. ASZ se od té doby snaží být v oblasti prevence kriminality aktivní v rámci skupiny, podílí se na řešených tématech a navrhuje agendu, jež by mohla mít dlouhodobý charakter přesahující působení ASZ v Trmicích a rozšíření o relevantní členy.

5.3. Strategický plán

5.3.1. Proces strategického plánování

ASZ v zastoupení lokálního konzultanta vstupovala do prostředí, kde do té doby chyběl jakýkoli strategický dokument. Činnosti jednotlivých aktérů v oblasti sociálního začleňování byly vnímány spíše jako nekoordinované. Většina partnerů uvítala vstup strukturované činnosti a komplexního přístupu s jasnými záměry. Tvorbu strategického plánu tak provázela spíše poklidná atmosféra a jednání se většinou nesla ve shodě a spolupráci jednotlivých stran. LK hodnotí členy jednotlivých pracovních skupin jako aktivní s tím, že „tahouny“ setkání bývali zejména NNO a zástupci města, v oblasti vzdělávání pak školy, kteří aktivně otevírali a diskutovali problémy.

Proces plánování probíhal do značné míry podle standardní metodiky ASZ. Procesu předcházelo oslovování jednotlivých partnerů lokálním konzultantem, zjišťování jejich potřeb, představ o spolupráci s ASZ a vnímaných problémů, následované síťováním aktérů v podobě lokálního partnerství.

První dvě lokální partnerství sloužila k představení Agentury, její činnosti, přiblížení harmonogramu spolupráce a samotného procesu strategického plánování a k formulaci obecných cílů v této oblasti. Konkrétní formulace priorit a cílů, které pak sloužily jako základ strategického plánu, byly vytvářeny na jednotlivých pracovních skupinách, rozdělených dle čtyř prioritních oblastí (viz kapitola Pracovní skupiny).

Protože v době nastartování tohoto procesu nebyla k dispozici situační analýza, vycházelo se při formulaci priorit z dat nasbíraných ASZ a poskytnutých místními partnery a z jejich zkušeností, které se promítly do SWOT analýz vytvářených jednotlivými pracovními skupinami. Vize spolupráce, priority a cíle v jednotlivých oblastech byly zpracovány do konce roku 2010.

Od začátku roku 2011 pokračovalo lokální partnerství v pravidelných schůzkách sloučených pracovních skupin, na kterých byl dokončen Strategický plán sociálního začleňování. V této době byla již k dispozici situační analýza, se kterou ale partneři kromě ASZ většinou nepracovali. Důvody spočívají pravděpodobně v komplikované formě výstupů, v nichž se neodborníci jen obtížně orientují a těžko si hledají pro svou práci relevantní závěry (viz 5.1.1.).

Strategie obsahující 10 priorit a 17 dlouhodobých cílů byla schválena členy LP (21. 4. 2011) a následně radou města (9. 5. 2011) a zastupitelstvem (23. 5. 2011). Zastupitelstvo projevilo zájem o pravidelné informování a navrhlo veřejnou diskusi o plánovaných opatřeních s občany.

5.3.2. Strategický plán – obsahové zaměření

Strategický plán byl vytvářen na základě několika klíčových analýz a činnosti lokálního partnerství (pracovních skupin). K základním analýzám patří: situační kvalitativní analýza procesů sociálního vyloučení a začleňování v Trmicích, dále kvantitativní sběr dat, SWOT analýzy za jednotlivé oblasti intervence z pohledu členů LP, prostorová charakteristika sociálního vyloučení zpracována na základě terénního šetření lokálního konzultanta a lokální asistence s podporou členů LP, a nakonec také analýza pokrytí Trmic sociálními službami.

Výstupy těchto analýz byly v SP stručně představeny v následujících kategoriích:

- a) prioritní oblasti intervence a jejich propojení
- b) prostorová charakteristika
- c) podskupiny sociálně vyloučených obyvatel a jejich specifické problémy a potřeby
- d) dynamika vývoje, napětí a důležití aktéři

SP identifikoval 4 prioritní oblasti intervence: bydlení a migrace, bezpečnost a kriminalita, vzdělávání dětí a rodinná výchova a zaměstnávání a finanční strategie. SP každou z prioritních oblastí nejdříve popisuje a v další části dokumentu pak pro jednotlivé oblasti formuluje priority a cíle intervence. V úvodní části SP upozorňuje, že jde o komplexní fenomén, který nelze řešit jen zaměřením na jeden či dva problémy. I když se všechny oblasti intervence vzájemně prolínají a doplňují, je nutné postupovat ve fázích a podle potenciálu aktérů v jednotlivých oblastech intervence. Jako absolutní priorita byla uvedena stabilizace obyvatelstva (tedy oblast bydlení) a bezpečnostní situace (s důrazem na preventivní opatření a nabídku alternativ a nových vzorů pro stále viditelnější a agresivnější mládež).

Strategický plán také zformuloval představu LP, jak by díky plnění vytýčených cílů mohla vypadat situace za deset let:

Vize Trmice 2020

V roce 2020 bude město Trmice vnímáno jako lokalita atraktivní nejen pro místní obyvatele, ale i pro obyvatele z okolních měst. Sociální napětí mezi různými skupinami a vrstvami obyvatel bude postupně stále méně patrné a občané Trmic budou žít vedle sebe ve vzájemném respektu a toleranci. V lokalitě Trmice bude zajištěna podpora vzniku pracovních míst (např. malé technické služby zřízené městem Trmice), kde budou moci takto zaměstnané osoby získávat praxi a pracovní návyky. Město Trmice bude vyvíjet takovou politiku bytového hospodářství, která bude neustále zvyšovat úroveň bydlení v Trmicích a vytvářet tlak na majitele domů, používajících nezákonné praktiky ve věci pronájmu bytů (lichva atd.). Město Trmice bude nadále podporovat oblast vzdělávání (s důrazem na povinnou školní docházku a volnočasové aktivity) a rozvoj sociálních služeb.

Součástí plánu je pravidelný monitoring situace v cílové skupině stejně tak i plnění nastavených cílů. Plán by měl podléhat pravidelné revizi a modifikaci podle nových potřeb a příležitostí, pokud vyvstanou, na druhé straně i podle možných překážek a omezení. To vše může mít dopad na volbu nových dílčích strategií pro dosažení jednotlivých cílů.

5.3.3. Strategický plán – konkrétnost, harmonogram a garanti jednotlivých oblastí

Jak již bylo řečeno, SP kromě popisu klíčových oblastí identifikoval 10 priorit pro intervenci, které dále rozvedl do konkrétních dlouhodobých a krátkodobých opatření. Pro lepší pochopení byly tyto dílčí strategie doplněny o schémata pro každou klíčovou oblast.

Cíle strategického plánu sociálního začleňování v Trmicích 2011-2013		Stav realizace	Poznámka
Bydlení a migrace			
1.	Priorita 1: Stabilizace a monitoring pohybu obyvatelstva		
1.1	Vypracovat plán odkupů domů či bytů městem a partnerskými subjekty	3	Navázán na cíl 1.2
1.2	Do konce roku 2011 je vypracována koncepce sociálního bydlení	3	Viz Case study
1.3	Město naváže spolupráci s majiteli domů a bytů s cílem stabilizovat a kontrolovat fluktuaci nájemníků.	2	
2.	Priorita 2: Zodpovědnější chování nájemníků bytů města		
2.1	Do konce roku 2011 se nezvýší dluhy na nájemném městu	2	
2.2	Do konce 2012 se očividnělepší pořádek v domech a kolem domů v majetku města	2	
Prevence sociálně-patologických jevů			
3.	Priorita 3: V Trmicích existuje funkční systém sociálních a poradenských služeb pro občany města, který odpovídá svým zaměřením i kapacitami potřebám obyvatel		
3.1	Od roku 2012 bude v Trmicích dostatek vyškolených sociálních pracovníků pracujících se všemi podskupinami potřebných obyvatel (v rodinách i ambulantně), jejichž práce povede ke stabilizaci, aktivizaci a prevenci	2	
3.2	Občané Trmic mají přístup k individuálnímu bezplatnému dluhovému poradenství a jsou vzděláváni k vyšší finanční gramotnosti	2	
3.3	Jsou vytvořeny mechanismy směřující ke zlepšení zdraví, vedoucí ke zdravému životnímu stylu, ke zvýšení odpovědnosti za své zdraví	2	

4.	Priorita 4: Zvýšení pocitu bezpečnosti občanů Trmic		
4.1	Existuje dostatečná a různorodá nabídka volnočasových aktivit pro děti a mládež pro zajištění smysluplného trávení volného času v Trmicích	2	
4.2	Koordinace různých složek policie s dalšími organizacemi za účelem zvýšeného postihování pachatelů trestných činů (zejména lichvy a produkce drog) a zvýšení důvěry a spolupráce mezi občany a policií	2	
Zaměstnání			
5.	Priorita 5: Zpřístupnění více legálních pracovních míst pro cílovou skupinu		
5.1	„Partnerské“ firmy (min. 2) působící v Trmicích i nové „sociální“ firmy (min. 1) budou prioritně zaměstnávat pracovníky ze sociálně znevýhodněného prostředí	2	Závisí na realizaci projektu Práce bez překážek
5.2	Jsou založeny Malé technické služby, které zaměstnávají alespoň 5 pracovníků z řad sociálně vyloučených obyvatel Trmic.	3	Vybraný realizátor odstoupil
5.3	Do konce roku 2011 bude sepsán podnikatelský záměr na novou sociální firmu s jasným nositelem (nejedná se o MTS).	3	Nenalezen vhodný uchazeč
6.	Priorita 6: Zvýšení zaměstnatelnosti (kompetence a kvalifikace) a motivace k legální práci		
6.1	Do konce roku 2012 bude proškoleno (kvalifikace, motivace, osvěta) alespoň 50 uchazečů o zaměstnání ze sociálně znevýhodněného prostředí	2	
Vzdělávání			
7.	Priorita 7: Podpora kompetencí rodičů k rozvíjení potenciálů dítěte		
7.1	Od roku 2012 v Trmicích fungují nové sociální služby s cílem aktivizace rodin s dětmi, odpovědnější chování rodičů, raná kvalitní péče o děti ze sociálně vyloučeného prostředí	2	
7.2	Do konce roku 2012 se zvýší úroveň zapojení rodičů sociálně znevýhodněných dětí do školních aktivit	3	
8.	Priorita 8: Zmírnění zaostávání dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí ve výuce		
8.1	Zlepší se připravenost dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí na vstup do první třídy a obecně na výuku	2	
8.2	Od 2012 se rozšíří počet podpůrných odborných pracovníků trmických škol (školní psycholog, sociální pracovník) a funguje průběžné vzdělávání pedagogů zohledňující speciální vzdělávací potřeby dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí	2	
9.	Priorita 9: Vzdělávání pro lepší zaměstnatelnost		
9.1	Od roku 2012 se pravidelně zvyšuje počet žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí, kteří pokračují ve studiu na středním stupni	2	
9.2	Existuje systematická spolupráce mezi SŠ Trmice, ÚP, MÚ („malé technické služby“), RJ a projektem „Práce bez překážek“ s cílem zvýšení možnosti praxe žáků SŠ Trmice	4	
10.	Priorita 10: Řešení a prevence rizikového chování, agresivity žáků a „negativní socializace“ ve školním prostředí		
10.1	Existuje systém spolupráce (informovanost, koordinace) relevantních institucí za účelem koordinovaného řešení problémových případů	2	
10.2	V Trmicích jsou rozšířeny možnosti volnočasových a kulturních aktivit, kde je s žáky průběžně a odborně pracováno	2	

Pozn.: 1. splněn, 2. v realizaci, 3. pracovalo se na něm, ale nebyl úspěšně splněn a již se na něm dále nedělá, 4. na cíli se zatím nezačalo pracovat.

Pro každou z nadefinovaných priorit byly tedy ustanoveny dlouhodobé cíle, které by měly v horizontu jeden až tři roky pomoci určit, zda se danou prioritu daří řešit. Každý z dlouhodobých cílů byl dále

rozčleněn do řady krátkodobých cílů, jejichž popis obsahoval preferovanou strategii sestávající se z konkrétních kroků či opatření, termínů realizace a garanta konkrétního opatření. V případě potřeby byla naznačena i záložní strategie, případná rizika realizace cíle a komentář k jednotlivým předloženým opatřením.

Hodnocení stavu realizace strategického plánu je obtížné z důvodu jeho komplexnosti. Pokud se dlouhodobý cíl skládá z několika krátkodobých, z nichž každý má svou preferovanou strategii a několik dílčích kroků a opatření, často s průběžným termínem plnění, jaký poměr splněných/nesplněných opatření zvolit, aby mohl být cíl hodnocen jako splněn, či alespoň v realizaci? Pokud bychom postupovali čistě technicky, většina z výše uvedených cílů by se přesunula z kategorie 2 do kategorie 3 už jen z důvodů časového zpoždění. Při uplatnění tolerantnějšího výkladu lze do procesu realizace zapojit i související hodnocení vnějších okolností – neúspěšně podaná projektová výzva, obtížná komunikace s partnery, dohodnuté posunutí termínu realizace na pozdější termín, než bylo uvedeno ve strategickém plánu, případně příprava na realizaci.

Oblast bydlení a migrace:

Oblast bydlení a migrace obyvatelstva a její vliv na sociální vyloučení byla v Trmicích dlouhodobě podceňována. V 90. letech město privatizovalo významnou část bytového fondu a při neexistenci integrační politiky v oblasti bydlení se rozbujel trh zaměřený na sociálně vyloučené obyvatele. Ve strategickém plánu byla oblast bydlení a migrace uvedena jako nezbytná podmínka pro nastartování procesu sociální integrace v Trmicích. Objevené příležitosti v rámci SWOT analýzy, jako je třeba navržení a implementace dlouhodobé koncepce sociálního bydlení, ale dle plánu vyžaduje zásadní změnu přístupu města v této oblasti.

Harmonogram: Oblast bydlení a migrace byla rozdělena do dvou priorit, které v podstatě stručně shrnují dlouhodobé cíle intervence. Pro Prioritu 1 byl definován dlouhodobý cíl následovně: *Od roku 2010 město Trmice postupuje v souladu s dlouhodobou koncepcí bytové politiky zacílené na stabilizaci a integraci obyvatelstva.* Tento cíl byl následně rozčleněn do tří krátkodobých cílů (1.1 až 1.3), každý pak obsahuje konkrétní kroky a opatření s termínem plnění a konkrétně určenou zodpovědnou osobou. Cíl 1.1 lze považovat za částečně splněný; uskutečnil se plánovaný monitoring možností dotací na sociální bydlení i monitoring možností odkupu domů a bytů v sociálně vyloučených lokalitách, které jsou v soukromém vlastnictví, přípravy plánu na případný odkup bytových domů už ale nezačaly. Souvisí to i s pozastavením činnosti při vypracovávání koncepce sociálního (prostupného) bydlení (cíle 1.2), která by městu nadefinovala pravidla, jak by bylo možné s byty nakládat v dlouhodobém horizontu.

Vhodnou výzvu na dotace na sociální bydlení ale město nevyužilo i přes opakované urgency ze strany ASZ. Přestože plán definoval tuto oblast jako klíčovou i vzhledem k cílům v dalších programových oblastech, v realitě tak koncepce sociálního bydlení vnímána nebyla. Z rozhovorů vyplývá, že mezi zástupci obce či městského úřadu nebyl nikdo, kdo by si koncepční část řešení, tak jak bylo definováno ve strategickém plánu, vzal za své. Argumenty oslovených respondentů se v podstatě shodovaly: plán na návrh a realizaci koncepce nereflektuje dostatečně realitu v malé obci typu Trmice, kde pro jednotlivé kroky není dostatečná personální kapacita, v rámci monitoringu nebyly nalezené

vhodné domy na prodej, město nemá dostatek volných obecních bytů, město už určitý způsob dostupného bydlení provádí.

Podařilo se ale navázat spolupráci s majiteli jednoho z větších „problémových“ domů (cíl 1.3), ve vyjednávání s dalšími majiteli bude město pokračovat.

Druhá priorita je spojena s dlouhodobým cílem *Snížení počtu nájemníků v bytech města, kteří dluží na nájemném či ničí zařízení bytu*. Tento cíl byl rozdělen do dvou krátkodobých cílů, každý se pak skládal z několika kroků a opatření, garantovaných konkrétní osobou. Opatření pro oba dva cíle jsou realizována průběžně, většinou se zpožděním, jako třeba revize nájemních smluv, která podle původního harmonogramu měla již být dokončena. Některé termíny spadaly do období přípravy evaluace, a tudíž je bylo obtížné hodnotit a jiné nebylo možné realizovat, protože jsou navázány na další, dosud nenaplněné cíle (využití Malých technických služeb).

Oblast prevence sociálně-patologických jevů:

Bezpečnost a kriminalita je úzce spojena s výše uvedenou migrací obyvatelstva a velmi omezenou možností města kontrolovat situaci ve zprivatizovaných domech a bytech, s vlivem silových a mocenských skupin (silný vliv sousedního Ústí nad Labem), s organizací trestné činnosti jako produkce a distribuce drog, lichva či kuplířství. Do této kategorie spadá i pocit nebezpečí ve veřejném prostoru způsobený především rostoucí přítomností skupin mládeže v centru města a také nedostatečná nabídka smysluplného volnočasového vyžití pro děti a mládež.

Oblast bezpečnosti a kriminality se potýká s celou řadou rizik, jakými je relativně vysoká migrace sociálně vyloučených a malé možnosti města kontrolovat situaci v soukromých domech a bytech, trestá činnost navázaná na SVL, nebo existence jiných SVL v blízkosti obce. Plán si v této oblasti kladl za cíl především rozšíření kapacit sociálních a poradenských služeb a zvýšení pocitu bezpečí

Harmonogram: Pro oblast prevence sociálně patologických jevů byly definovány dvě prioritní oblasti intervence. První priorita je určena třemi dlouhodobými cíli (3.1 až 3.3), každý se potom skládá z několika krátkodobých cílů rozčleněných na konkrétní kroky a opatření. Kroky zaměřené na identifikování potřebných služeb a vhodného zázemí byly splněny v termínu, stejně jako opatření směřující ke zlepšení spolupráce jednotlivých organizací. Součástí konkrétních kroků je podání několika projektů, kde termíny realizace závisí na termínech jednotlivých dotačních výzev. Celý balík sociálních služeb, vytvoření zázemí, kde by byly realizovány, a dlouhodobé zajištění jejich financování závisí na úspěšnosti dvou projektů. Na projektu Podpora komunitního života v Trmicích, který byl podán na IOP počátkem letošního roku a schválen v době realizace této evaluace, z něhož bude financována rekonstrukce zázemí pro sociální služby a volnočasové aktivity. Následně bude prodán navazující Individuální projekt města k OP LZZ na provoz těchto služeb. Splnění některých cílů v SP v této prioritě je podmíněno úspěšností při podávání projektů. Další jednotlivá opatření, jako je třeba zvýšení kapacity odborného poradenství, jsou naplňována průběžně, byť se zpožděním, nebo se jejich realizace teprve chystá.

Čtvrtá priorita se zaměřuje na zvýšení pocitu bezpečí občanů Trmice a sestává se ze dvou dlouhodobých cílů, opět rozčleněných do několika krátkodobých cílů a kroků. Částečně jsou opět

navázány na úspěšnost dvou výše uvedených projektů, z části na aktivitě městského úřadu a partnerských organizací. Realizace konkrétních opatření je poměrně úspěšná i z důvodu, že byly zaneseny do Strategie prevence kriminality vytvořené Komisí pro prevenci kriminality, ve které se velmi aktivně angažují zástupci vedení města.

Strategický plán prevence kriminality města Trmice byl vytvořen pro období 2012 – 2013 v lednu letošního roku. Při sestavování plánu vycházeli autoři ze Strategického plánu sociálního začleňování, situační analýzy a dalších dokumentů. Strategie prevence kriminality se zaměřovala především na problematiku bezpečnosti v užším slova smyslu, na sekundární a terciární prevenci a na preventivní úlohu bezpečnostních složek. Podobně jako strategický plán sociálního začleňování i tento dokument v koncepční části definuje jednotlivé priority, ze kterých vyplývají úkoly, jež mají své gestory a termíny plnění. Práce na strategii byly koordinovány sdružením Společně k bezpečí, ASZ je uvedena jako jedna z podílejících se organizací.

Koncepční část dokumentu je rozdělena na tři prioritní osy:

- 1) Sběr, zpracování, předávání a poskytování informací v oblasti bezpečnosti a veřejného pořádku

Těžištěm této oblasti je modernizace a dobudování městského kamerového a informačního systému, nicméně součástí opatření je také organizace veřejných setkání a zapojení obyvatel do řešení problematiky bezpečnosti a koordinační schůzky bezpečnostních složek, jejichž cílem je vytvoření společného postupu proti výrobě a distribuci drog v obci.

- 2) Zdokonalení práce Policie ČR a městské police ve vztahu k problematice sociálního vyloučení – komunitní prevence

Tato oblast je zaměřena zejména vzdělávání zástupců bezpečnostních složek zaměřené na problematiku policejní práce v SVL. Jedním z dlouhodobých výstupů by měl být komplexní projekt zaměřený na komunitní práci policie a strážníků v SVL.

- 3) Prevence rizikového jednání dětí a mládeže

Třetí oblast je zaměřena na vytváření příležitostí pro smysluplné využití volného času, jakým jsou např. příměstské tábory či odpolední škola.

Cíle v této strategii do značné míry suplují a dále rozvíjejí cíle a opatření 4. priority Strategického plánu sociálního začleňování zabývající se zvýšením pocitu bezpečnosti občanů Trmic. Protože jde o dokument, který vznikl z iniciativy Komise prevence kriminality se silným mandátem u vedení obce, je možné předpokládat, že jeho cíle budou naplňovány. Některé z nich už jsou ostatně naplňovány – uskutečnila se dvě veřejné setkání, koordinační schůzky bezpečnostních složek, konal se také příměstský tábor či odpolední škola. Na druhou stranu není jasné, zda se Komise po odchodu ASZ z obce bude se stejnou vůlí věnovat i dalším prioritám strategického plánu sociálního začleňování.

Oblast zaměstnávání

Vysoký poměr obyvatel žijících v sociálním vyloučení se projevuje i na problematice zaměstnanosti. Nezaměstnanost v obci přesahuje 25 %, z toho přes 65 % tvoří lidé s nejvýše základním vzděláním. S nízkým vzděláním a vysokou nezaměstnaností souvisí také špatné pracovní návyky a malá motivace k práci. Tito lidé jsou také často předlužení, pracují na černo či se zapojují do ilegálních činností.

Harmonogram: Oblast vzdělávání byla rozdělena do dvou priorit. První prioritní oblast, zaměřená na zpřístupnění více legálních pracovních míst pro sociálně vyloučené se sestávala z jednoho dlouhodobějšího (1.1) a dvou krátkodobějších (1.2 a 1.3) cílů, opět rozdělených do konkrétních kroků a opatření. Při naplňování této priority došlo oproti plánovaným termínům ke zpoždění, ovlivněnému ovšem vnějšími okolnostmi. Úspěšné splnění cílů se odvíjí především od realizace projektu na Malé technické služby a komplexního projektu na podporu zaměstnanosti Práce bez překážek, který připravil úřad práce. Komplexní projekt na podporu zaměstnanosti byl doposud odložen vzhledem k reformám MPSV a nejasného postavení úřadů práce, které z reformy vyplyne. V současné době by měl být v přípravné fázi.

Projekt Malých technických služeb doznal značného zpoždění kvůli odřeknutí původního realizátora. ASZ identifikovala výzvu, dodala inspiraci podobnými projekty realizovanými v jiných lokalitách. MTS měl provozovat samostatný subjekt, jenž by ve spolupráci s MÚ a ÚP zajišťoval pracovní místa obtížně zaměstnatelným cílovým skupinám. Po odřeknutí původního realizátora ale vedení města změnilo názor a nyní zvažuje spíše jakýsi technický útvar pod městským úřadem, či také o kombinaci pracujících na společensky účelová pracovní místa, VPP, VS a případné dotace z projektu Práce bez překážek.

V rámci druhé priority, která se soustředí na proškolení uchazečů ze sociálně znevýhodněného prostředí, bylo zatím proškolen 15 uchazečů o práci v rámci výkonu veřejné služby, další semináře pořádalo např. sdružení Romano jasnica. Další postup bude opět částečně záviset na realizaci projektu Práce bez překážek.

Oblast vzdělávání

Vzdělávání je dlouhodobě klíčem k sociální integraci. Trmické specifikum je přítomnost tří silných škol [pozn.: Při vstupu ASZ do Trmic působily v obci tři školy: ZŠ Trmice, Speciální základní škola a praktická škola a Střední škola Trmice. Od 1. září 2011 pak došlo ke sloučení Speciální základní školy a praktické školy a Střední školy Trmice v jednu organizaci]. Mezi negativní vlivy patří fluktuace dětí, blízkost SVL Předlice, zvyšující se počet případů užívání, nebo distribuce drog na školách.

Harmonogram: Oblast vzdělávání byla rozdělena do čtyř prioritních okruhů. První priorita zaměřená na podporu kompetencí rodičů k rozvíjení potenciálu dětí se sestává ze dvou dlouhodobých cílů (7.1 a 7.2), z nichž každý obsahuje několik dílčích cílů a opatření. Naplnění prvního z dlouhodobých cílů je součástí realizace již zmíněného investičního projektu podávaného do IOP a navazujícího projektu na provoz sociálních a aktivizačních služeb. K dalším opatřením patří poradenské služby v rámci plánovaného K-centra, které ovšem občané peticí odmítli a jehož realizace byla zastavena, a zřízení předškolního klubu pro sociálně znevýhodněné děti, který by mohl v termínu (2012) vzniknout. Druhý

z dlouhodobých cílů a jeho konkrétní kroky jsou formulovány spíše jako snahy o aktivnější spolupráci s rodiči a testování různých forem této spolupráce, které se zatím jeví jako obtížně realizovatelné.

Druhá z prioritních oblastí je zaměřena na zmírnění zaostávání dětí ze SVL ve výuce. Opět se dělí na dva dlouhodobé cíle (8.1 a 8.2), každý z nich pak obsahuje několik dílčích cílů a úkolů. Jde především o vybudování nových kapacit v oblasti podpory vzdělávání, které jsou opět z části závislé na podávaných projektech IOP a navazujícím Individuálním projektu obce, a rozšiřování stávajících služeb, jejich lepší organizaci a plánování. Realizace se daří především ve formě zlepšené spolupráce mezi klíčovými aktéry, mapování situace dětí s potřebou předškolního vzdělávání a náboru těchto dětí do přípravného ročníku. Do fáze realizace už se také dostává projekt předškolního klubu pro děti od 3 do 6 let, který by mělo provozovat sdružení Romano jasnica. Zatím také nedošlo k dalšímu posílení kapacit ZŠ Trmice (školní psycholog, asistent, intenzivní spolupráce s UJEP a dalšími partnery, původně plánovaný projekt pro OP VK nebyl připraven.

Vliv na tento spíše pomalejší vývoj v realizaci plánovaných cílů mohlo mít do určité míry výběrové řízení na ředitele ZŠ Trmice, které nakonec vyhrála původní ředitelka. Z rozhovorů s respondenty vyplývá, že zástupci NNO necítí ze strany škol přílišný zájem o intenzivnější spolupráci. Na druhé straně panuje ze strany škol se současným stavem poměrně velké uspokojení – lokální partnerství je díky působení ASZ vnímáno jako zdroj příkladů dobré praxe, ale na druhé straně i jako potvrzení toho, že se škola vydala již před příchodem ASZ správnou cestou. Případné zpoždění, odložení cíle či nepodaný projekt není pak vnímán jako výrazný neúspěch, ale jako přirozená součást sociálně integračních snah, které se ne vždy daří naplňovat podle představ. Jako úspěšná oblast, kde vzdělávací subjekty dlouhodobě úzce spolupracují, je vnímáno vzdělávání i z pohledu vedení obce.

Třetí prioritní oblast se zajímá o praktičnost vzdělávání z pohledu jeho využitelnosti pro budoucí zaměstnatelnost. Jedním z dlouhodobých cílů je udržení dětí ze SVL co nejdéle ve vzdělávacím systému. Páteří tohoto cíle je propojení původní Speciální základní a praktické školy a Střední školy Trmice, která by měla pomoci k lepší propustnosti mezi oběma vzdělávacími stupni. Ke sloučení došlo od 1. září 2011, monitorování dopadu této změny na výsledky žáků proběhne v letošním roce. Druhý z cílů je závislý na rozjetí projektu Práce bez překážek a Malé technické služby, a tudíž ještě nemohl být realizován.

Čtvrtá z priorit je zaměřena na řešení a prevenci rizikového chování a opět je rozdělena do dvou dlouhodobých cílů a řady dílčích úkolů, opatření. Hlavním cílem této priority je nastavení systému spolupráce relevantních institucí a jde i o jeden z cílů Plánu prevence kriminality. Původně měla nastavení organizace činností fungovat na bázi pracovní skupiny prevence sociálně-patologických jevů a také formou případových setkání. Ale reálnější obrysy získalo naplňování tohoto cíle až se vznikem Komise prevence kriminality.

Relevance stanovených cílů

Obecně lze konstatovat, že strategický plán pokrývá všechna klíčová témata sociálního začleňování. Struktura SP je přehledná a je i srozumitelná návaznost krátkodobých cílů na cíle dlouhodobé. Největší úskalí Strategického plánu sociálního začleňování v Trmicích lze spatřovat ve změnách vnímání prioritních oblastí vedením radnice, které se zatím rozhodlo odložit plány přípravy ucelené

koncepcce sociálního bydlení. Různé místní okolnosti či specifika pak ztěžují či přímo znemožňují realizace dalších cílů a opatření.

Plán je aktéry vnímán jako velmi podrobný a maximalistický, ale až tak, že se subjektivně cítí pod tlakem, zda se podaří tolik úkolů naplnit. Konkrétnost dílčích opatření umožňuje zhodnotit úspěšnost naplňování právě u těchto jednotlivých kroků, ale ztrácí se zodpovědnost za střednědobé a dlouhodobé cíle, které nejsou primárně zaštiťovány žádnou autoritou. U některých aktérů převládá vnímání, že plán ukazuje a naznačuje cestu, kterou by se obec či jednotlivé organizace mohly vydat, ale že forma realizace může být odlišná od té plánované.

Harmonogram

Při zpracovávání této evaluace tedy byly některé kroky ze strategického plánu již realizovány, na některých se pracovalo a byly splněny jen zčásti, některé byly (zatím) odloženy, či budou muset být přeformulovány. Jako zásadní se však jeví úspěch či neúspěch podaných projektů, jejichž cílem je například vybudování rodinné centrum a klub mládeže a na něj navazující projekt na provoz služeb. Projektová žádost na rodinné centrum byla zpracována a podána do IOP, v době zpracování této evaluace měla být žádost schválena.

Z evaluace vyplývá, že původně plánovaný harmonogram není u mnoha cílů dodržen, přesto větší část z nich podařilo dostat alespoň částečně do fáze rozpracování. Je však nutné uvést, že většina sociálně-integračních záměrů a opatření má charakter běhu na dlouhou trať a pokud je vyvíjena snaha věci měnit a aktivně působit ve směru sociální integrace, respektive ve směru vytyčených cílů, pak nelze považovat opoždění vůči stanovenému harmonogramu za zásadní problém.

Otázka delegování odpovědnosti za implementaci SP

Určité „zvnitřnění“ cílů SP v rámci komunální politiky je velmi důležité pro úspěšné nastartování sociálně integračních procesů trvalého charakteru. Pokud k tomuto dojde, lze považovat intervenci ASZ v lokalitě za úspěšnou. Otázkou také je, co předchází tomuto stavu, zda se město/obec, případně i jiná instituce, zhostí implementace stanoveného cíle sama od sebe, nebo zda musí být odpovědnost za plnění cíle přímo delegována (lokálním konzultantem, z vedení města na NNO apod.). Určitá pojistka, že bude alespoň vyvíjena snaha potřebná pro naplnění cíle, je stanovení odpovědného subjektu, případně i konkrétně jmenovaného gestora, přímo ve Strategickém plánu. SP pro Trmice formuluje zodpovědné subjekty za realizaci jednotlivých kroků pro naplnění strategických cílů poměrně konkrétně, většinou i s určením konkrétní zodpovědné osoby.

Většina dlouhodobých cílů je rozčleněna na cíle krátkodobé a ty pak v případě obecnější formulace na jednotlivé kroky a opatření. Tyto jednotlivé kroky a opatření pak mají svého gestora, většinou jde o konkrétní osobu (zástupce vedení města či jednotlivých městských odborů) či jeden nebo více subjektů, kteří v té dané oblasti působí či spadá do jejich povinností. Většinou jde o členy lokálního partnerství. Skupinová zodpovědnost za dané opatření je využívána pouze v případech, kdy je cílem nastavení systému spolupráce v některé oblasti zájmu. Garanti či supervizoři cílů jako celku ve strategickém plánu určení nejsou. Řada cílů skončila v gesci lokálního konzultanta nebo lokální

asistence a ani konkrétní gestor není zárukou toho, že cíl bude naplněn, pokud k tomu není vůle, nebo naplnění cíle nepřeje další okolnosti.

Strategický plán a ostatní strategické dokumenty měst

Cíl propojit SPSZ s ostatními strategickými dokumenty, které se v Trmicích vytvářejí, byl do značné míry splněn vzhledem k utvoření Komise pro prevenci kriminality, v jejíž režii vznikl Strategický plán prevence kriminality města Trmice pro období 2012-2013. Plán vznikl na přelomu let 2011 a 2012, hlavním cílem bylo stanovit jasné priority a konkrétní úkoly v oblasti prevence kriminality. ASZ nebyla sice iniciátorem založení skupiny, ani tvorby plánu, ale její činnost a konzultace přispěly k řadě podkladových materiálů a formulaci priorit při tvorbě plánu strategického plánu prevence (viz kapitola 5.3.3. oblast Prevence sociálně-patologických jevů).

5.3.4. Revize strategického plánu

„Já si myslím, že ten náš strategický plán je hodně maximalistický pro Trmice a bude náš to trošičku tlačit, aby se nám podařilo co nejvíc těch úkolů z toho strategického plánu naplnit.“

Vzhledem k náročnosti plánu a novým, nečekaným událostem (změna významného majitele bytového fondu, petice občanů v době sociálního napětí na Šluknovsku, ukončení výzvy 19, neschválení projektu sdružení Romano jasnica) se během roku měnily některé priority a změnily se lhůty plnění. Některé cíle byly splněny podle plánu (např. otevření dorosteneckého oddílu, analýza potřebnosti služeb, semináře o případových konferencích a ve škole), u jiných došlo ke zpoždění (psaní projektové žádosti na rozvoj služeb, vyjednávání s majiteli nemovitostí, finalizace koncepce sociálního bydlení byla odložena na neurčito). Některé úkoly ze strategie byly dočasně pozastaveny a při její revizi v roce 2012 bude rozhodnuto, jestli od nich nebude upuštěno (projekt na malé technické služby).

Nejlépe se dařilo plán naplňovat v oblasti prevence sociálně patologických jevů: byla dokončena projektová žádost na vybudování zázemí pro tři nové sociální služby, se členy LP byla dohodnuta spolupráce na provozu tzv. zdravotního asistenta při MÚ v režimu terénní sociální práce, byla založena Komise prevence kriminality pod vedením místostarosty, byla dohodnuta strategie represe drogové kriminality a také zpřísněná regulace hazardu. Naopak příliš se nedařilo v oblasti školství, kde došlo ke sloučení dvou škol (speciální a střední) a nebyl prostor pro plnění cílů. V ZŠ Trmice mohlo proces realizace zpomalit výběrové řízení na ředitele, ale spíše zde stávající průběh realizace cílů i přes jejich zpoždění či odkládání není vnímán jako neuspokojivý. V oblasti zaměstnanosti se podařilo připravit pro Trmice velký projekt Úřadu práce a byl vybrán realizátor projektu na sociální firmu (ten ovšem během podzimu 2011 odstoupil od záměru). V oblasti bydlení se v první části roku sepsala pracovní verze koncepce sociálního bydlení, v druhé polovině roku toto již nebylo prioritou vedení města a na agendu se toto téma možná dostane opět během roku 2012. Místo toho se členové LP věnovali problematice migrace a vyjednávání s novým majitelem panelového domu.

Revize strategického plánu bude stěžejním úkolem nového lokálního konzultanta, který přišel do lokality v květnu 2012. ASZ ale již připravila dokument *Akční plán sociálního začleňování na rok 2012*, který úspěšnost v prosazování cílů SP částečně reflektuje a překládá upravenou podobu priorit a

cílů pro rok 2012. U každé prioritní oblasti dokument strukturovaně uvádí, které z cílů se podařilo uskutečnit, které má lokální partnerství v plánu realizovat a cíle, jejichž realizace se (prozatím) odkládá.

5.4. Exit strategie

ASZ ve spolupráci s místními partnery začíná připravovat strategii, jak udržet kontinuitu v zavádění naplánovaných opatření, od jara letošního roku. Nicméně spolupráce s ASZ nastartovala některé události, změny a procesy, na kterých by měla strategie stavět.

- a) Úspěšné podání projektu IOP a případně navazujícího projektu OPLZZ – součástí podmínek projektu je jeho udržování po dalších minimálně pět let – město v této souvislosti již najalo projektovou manažerku, která se kromě administrace projektů bude podílet i na přípravě projektů nových, z tohoto pohledu půjde o klíčovou osobu na úřadě a ASZ s touto osobou již spolupracuje.
- b) Komise prevence kriminality – KPK se vytvořila jako alternativa k lokálnímu partnerství z iniciativy místostarosty. Již nyní se členové komise částečně kryjí se členy lokálního partnerství a z pohledu ASZ by mohlo jít o životaschopnou platformu, která by si mohla vzít za své prosazování aspoň některých priorit strategického plánu a mohla by zastřešovat jeho revidovanou podobu.
- c) Revize strategického plánu – Již byl vytvořen Akční plán sociálního začleňování na rok 2012, podobným způsobem by se mohlo pokračovat i v následujícím období. Revize je založena na zhodnocení úspěšnosti při realizaci cílů a prosazování priorit a jejich následných úpravách z hlediska realizovatelnosti a shody nad jednotlivými body.
- d) Budování kapacit – předávání know-how projektové manažerce a dalším klíčovými partnerům.

Ze strany místních aktérů zatím převažuje spíše skepse, že se partnerství podaří udržet ve stávající podobě. Někteří mají z dalšího osudu aktivit spuštěných lokálním partnerstvím obavy; řada aktivit byla vnímána jako „tažená“ především nadšením a znalostmi lokálního konzultanta, není jasné, jak bude pokračovat komunikace mezi aktéry, u nichž je i nyní vnímána jako napjatá, či jejichž zájmy se kříží, jakým způsobem se bude dále vyvíjet naplňování strategického plánu. Jiní roli LP považují za přeceňovanou, protože některé NNO zaměřené na sociální začleňování již ve městě působili před příchodem ASZ a nevnímají partnerství jako platformu, která by na jejich činnost měla zásadní vliv, nebo že by jim přinesla něco nového.

5.5. Lokální konzultant

Hodnocení lokálního konzultanta ze strany partnerů

Lokální konzultant hraje při spolupráci ASZ, obce a dalších partnerů zásadní roli. Práci lokálního konzultanta v Trmicích lze hodnotit jednoznačně pozitivně. Dokázal skloubit celou řadu rolí, pracovních povinností a osobnostních charakteristik tak, aby sloužily ve prospěch lokálního partnerství. Kladně odvedenou práci lokálního konzultanta hodnotí všichni oslovení respondenti, je vnímán jako erudovaný člověk, který pracuje s vysokým osobním nasazením, s dobrými koordinačními a vyjednávacími schopnostmi.

Vnímání práce a osobnosti lokálního konzultanta v Trmicích dobře ilustrují následující citace rozhovorů se členy LP, uvedené v přesném znění:

„Znal nás a znal tu problematiku, a věděl, že tady on nám musí šlápnout na tu patu, abychom se posunuli dál... on nás vlastně vedl, on nám pomáhal v těch pracovních skupinách, on nám pomáhal dát dohromady ten strategický plán a on nás tlačil v podstatě do těch dvou projektů, zatímco pan ... [nový konzultant] teďko vlastně přichází, v době, kdy on o Trmicích ty informace nemá, pro něj je to strašně těžký si myslím v tuhle chvíli, vystřídat pana ... [původní konzultant], to si myslím, že není pro něj lehký úkol, protože jednak ty informace nemá, a už i ta jeho úloha je úplně jiná, než byla úloha pana ... [původní konzultant] jo.“

„Jeho odbornosti a jeho... Je na místě. Myslím si, že jako je to člověk, kterej se k tomu může vyjádřit, ví, o co jde. Můžete se s ním bavit o čemkoli, co se týká tady tý Agentury. Tak asi. Jako já bych ho hodnotila velmi dobře.“

„Já myslím, že mají Trmice velký štěstí v tom, že měly zrovna toho lokálního konzultanta ... [původní konzultant], kterej je teda velmi diplomaticky vybaven a s těmi politiky uměl jednat, takže se podařilo hodně. A je hodně vytrvalej a cílevědomej, takže jim nedal spát. A díky jeho vlastnostem si myslím, že to Trmice dotáhly tak daleko, jako to dotáhly, že třeba teď v tom investičním projektu evropským uspěly. Že to je takhle dáno.“

„Já si myslím, že odbornost určitě splňuje. Bude to určitě jeden z nejlepších lokálních konzultantů, byl to velice schopný člověk, opravdu se o lokalitu hodně zajímal, zůstával tady někdy i přes noc, aby zjistil, co se tady děje i ve večerních a nočních hodinách, takže si myslím, že to je určitě schopný člověk, na druhou stranu si myslím, že tím, že musel prosazovat principy Agentury, tak to pro něj nebylo jednoduchý.“

ASZ v květnu letošního roku přistoupila k výměně osoby lokálního konzultanta. Mezi oslovenými respondenty převažuje nad tímto krokem spíše lítost. Původní konzultant byl kromě své odborné stránky ceněn i pro své charakterové vlastnosti a obětavý přístup, díky kterému si získal důvěru většiny aktérů. Nadstandardní „servis“ partnerům ze strany LK může být do jisté míry kontraproduktivní do budoucna i při odchodu ASZ z lokality. Práce nového konzultanta bude bezesporu porovnávána s výkony jeho předchůdce. Jeho hlavním úkolem by mělo být zřejmě rozvíjení dosud spíše stagnujících oblastí, jako je bydlení a vzdělávání, problematiku co nejvíce za podpory partnerů zjednodušit (či tuto snahu iniciovat a fungovat pouze jako mediátor) a pokusit se najít

dlouhodobé „tahouny“ daných oblastí, témat. Tématem, jež by mě LK také iniciovat, je rozšíření a podpora komunikace témat sociálního vyloučení, a to nejen směrem k majoritní veřejnosti, ale i k cílové skupině.

6. Zhodnocení spolupráce s partnery

Spolupráce ASZ a města

Spolupráci města s Agenturou lze hodnotit spíše neutrálně. Přes personální vytíženost vystupovali zástupci města a městských úřadů především z počátku lokálního partnerství, kdy se formuloval strategický plán, poměrně aktivně. Ve fázi realizace se proces poněkud zabrzdil, především v oblasti bydlení, kde byla pozastavena práce na vytvoření ucelené koncepce sociálního bydlení.

Kontinuitu ve spolupráci s městem tvoří současná starostka, která vedla radnici i před komunálními volbami, kdy do města přišla Agentura. Po komunálních volbách se změnilo vedení radnice, ODS přešla do opozice a tím poněkud ochladlo nadšení aktivních členů této strany k lokálnímu partnerství. Kromě starostky pak vystupovali aktivně i další členové nového vedení radnice, především nový místostarosta, který se profiloval v oblasti prevence kriminality natolik, že založil tematickou komisi, jakousi alternativu k partnerským setkáním.

Z pohledu dalších místních partnerů ale noví místní zastupitelé zaujali k problematice sociálně vyloučených lokalit a jejich obyvatel spíše odmítavý a přehlíživý postoj, který v podstatě paralyzuje možnost v této oblasti prosadit nějaké konkrétní kroky.

„Pokud je v zastupitelstvu z 15 lidí pouze jeden, který akceptuje to, že tu žijí Romové a je potřeba něco s tou situací dělat, tak je to poměrně problém. Ostatní se k této problematice staví velice odmítavě a je tedy těžké něco prosadit ve prospěch Romů ... a bohužel to tak i vypadá i v rozhodnutí rady.“

Vedení města při vstupu ASZ do lokality vyšlo vždy vstříc s tím, že se navázala aktivní kooperace se společným úsilím zavést opatření stanovená Strategickým plánem. Vedení města aktivně participovalo jak na setkáních lokálního partnerství a pracovních skupin, tak v rámci mnoha potřebných schůzek individuálního charakteru. Přesto však došlo nejprve ke sloučení pracovních skupin na dvě a posléze i k rezignaci na pravidelná setkání a k přistoupení na nárazové schůzky nad konkrétními tématy.

Spolupráci zástupců města s ASZ, resp. realizaci některých cílů a priorit zřejmě spíše nepříznivě ovlivňuje i veřejné mínění obyvatel města Trmice. Např. pod vlivem negativních ohlasů občanů na vytvoření protidrogového kontaktního centra ve městě byl tento plán zcela zrušen, spíše negativně je veřejnost nastavena i směrem k romské menšině a její podpoře na „úkor“ většinové společnosti. Roli ale pravděpodobně hrají také vztahy mezi jednotlivými členy lokálního partnerství a jejich partikulárními zájmy, které ztěžují vzájemnou spolupráci. Významným faktorem může být také více či méně skrytá nedůvěra některých jednotlivců ve schopnost Agentury problematiku SVL vyřešit, či nesouhlas s některými postupy.

Spolupráce ostatních partnerů

Ochota partnerů ke vzájemné spolupráci

Charakter spolupráce jednotlivých partnerů LP byl do určité míry zmíněn již při popisu průběhu Strategického plánování a hodnocení činnosti lokálního konzultanta. Spolupráci s Agenturou byly

nakloněny téměř všechny partnerské instituce s některými výjimkami. Již byla zmíněna zvýšená neúčast některých institucí s přenesenou působností státu (probační a mediační služba) na zavádění sociálně integračních opatření v lokalitě.

Problematická je pravomocnost Agentury i při implementaci ostatních cílů strategického plánu, kde neexistují účinné prostředky, které by konkrétní aktéry nutily podnikat kroky vedoucí k realizaci naplánovaných cílů.

Spíše pozitivně lze hodnotit např. spolupráci s místními neziskovými organizacemi, jejichž činnost se nějak dotýká sociálně vyloučených lokalit, jako jsou třeba Romano jasnice nebo Drug-out klub. Přes některé výhrady ke kompetencím a metodám Agentury v oblasti sociálního začleňování patřily k nejaktivnějším členům. Organizace přišly s řadou návrhů a prokazují dlouhodobou snahu (přesahující rámec působení Agentury) řešit problematiku sociálně vyloučených i jinak ohrožených osob. Ve fázi přípravy strategického plánu byl velmi přínosný přístup ZŠ Trmice. Podařilo se navázat spolupráci s majitelem ubytovny Garni, který nyní řeší problematiku stěhování sociálně vyloučených obyvatel ve spolupráci s obcí a městskými úřady. Aktivní byl také úřad práce, který např. ve spolupráci se ZŠ Trmice uspořádal kurz pro vybrané lidi vykonávající veřejnou službu a mající problémy s gramotností, připravil velký projekt na sociální firmu, nebo navrhl projekt Práce bez překážek.

7. Analýza dopadů projektových aktivit projektů, na kterých se Agentura podílela

ASZ se v rámci projektových aktivit snažila členům lokálního partnerství poskytnout komplexní servis s výjimkou samotného zpracování žádostí. Podpora Agentury při zpracování projektů tedy spočívala v: identifikaci výzvy, koordinaci příprav, konzultaci při zpracování žádosti, pomoci při zpracování dat v oblasti analýzy cílové skupiny a organizování seminářů o výzvě. Samotné projektové žádosti si pak subjekty zpracovávaly samy (v případě NNO), nebo si na tuto činnost najaly externího zhotovitele (v případě města Trmice).

Vybrané projektové žádosti podané nebo připravené k podání/ před dokončením

Velké úsilí vedení města a několika dalších členů LP bylo věnováno psaní investičního a neinvestičního projektu na rozvoj sociálních služeb v Trmicích (sociálně aktivizační služba, nízkoprahové zařízení pro mládež včetně hřiště a posilovny, terénní programy se zaměřením na zdraví a na migraci).

Název projektu: **Podpora komunitního života v Trmicích**

Operační program: Integrovaný operační program 3.1 b

Žadatel: Město Trmice

Cílová skupina: Obyvatelé sociálně vyloučených lokalit v Trmicích (NZDM: mládež 15 – 26 let, SAS: rodiny s ohroženými dětmi, TSP: všichni obyvatelé sociálně vyloučené lokality)

Klíčové aktivity: Vybudování zázemí pro 3 sociální služby: sociálně aktivizační služba, NZDM, terénní sociální práce (zaměřena na zdraví, migraci a bezpečnost)

Celková výše požadované podpory: cca 4,6 mil. Kč

Počet příjemců podpory: NZDM - 130 osob, SAS – 30 rodin, TSP – 120 osob

Stav: Projekt byl podán počátkem 2012 a výběrovou komisí schválen 27. 6. 2012

Projektové záměry

Název projektu: **Rodinné centrum** (Individuální projekt obce)

Operační program: Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost, výzva č. 55

Žadatel: Město Trmice

Cílová skupina: Obyvatelé sociálně vyloučených lokalit v Trmicích (NZDM: mládež 15 – 26 let, SAS: rodiny s ohroženými dětmi, TSP: všichni obyvatelé sociálně vyloučené lokality)

Klíčové aktivity: Zajištění provozu služeb: nízkoprahové zařízení pro mládež, sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi, terénní sociální práce (zaměřena na zdraví, migraci a bezpečnost)

Celková výše požadované podpory: cca 10 mil. Kč

Počet příjemců podpory: NZDM - 130 osob, SAS – 30 rodin, TSP – 120 osob (vše ročně)

Stav: předpokládané podání v 2012 po schválení předchozího projektu

Agentura poskytla při zpracovávání obou částí projektu kompletní servis kromě zpracování žádosti (identifikace výzvy, koordinace příprav, konzultace při zpracování žádosti, data v oblasti analýzy cílové skupiny, semináře o výzvě). Žádost zpracovávala externí agentura, vybraná v malém výběrovém řízení městskou radou. Investiční část zaměřená na vybudování zázemí pro několik sociálních služeb byla podána počátkem letošního roku a v době tvorby této evaluace i schválena. Na navazující neinvestiční část žádosti zaměřené na financování výše uvedených služeb se podílí také externí zpracovatel, ale bylo potřeba vyčkat na verdikt ohledně žádosti do IOP.

Název projektu: **Malé technické služby**

Operační program: Integrovaný operační program, výzva č. 8

Žadatel: Město hledá žadatele

Cílová skupina: Dlouhodobě nezaměstnaní ve vyloučené lokalitě Trmice

Klíčové aktivity: Investiční podpora rozvoje podnikatelské aktivity firmy (úklid ulic, zeleně, drobné stavební a malířské práce), zavádění principů sociálního podnikání, sociální práce se zaměstnanci firmy

Celková výše požadované podpory: bude upřesněno

Počet příjemců podpory: bude upřesněno

Stav: v přípravě

V případě Malých technických služeb se Agentura podílela na identifikaci výzvy, zorganizovala seminář pro žadatele a pomáhala při vytvoření projektového záměru. Vedení obce již vybralo i potencionálního realizátora projektu na sociální firmu, který však z osobních důvodů od záměru ustoupil během podzimu loňského roku. Od té doby je projekt pozastaven, dokud nebude vybrán další zájemce.

Název projektu: **Podpora individuálního přístupu a mimoškolních činností na ZŠ Trmice**

Operační program: Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost 1.2

Žadatel: ZŠ Trmice

Cílová skupina: Žáci 1. a 2. stupně základní školy, pedagogové školy

Klíčové aktivity: Odpolední kroužky pro děti ze SVL, asistenti pedagoga, doučování, spolupráce s pedagogickou fakultou UJEP

Celková výše požadované podpory: bude upřesněno

Počet příjemců podpory: bude upřesněno

Stav: projekt zatím nebyl podán

Projekt má za cíl podpořit a rozvinout stávající aktivity, které v současné době pro děti a rodiče ze SVL škola ve spolupráci se sdružením Romano jasnica a dalšími partnery realizuje. Agentura v tomto případě poskytla informaci o výzvě, konzultaci při přípravě projektového záměru a podklady pro obsah projektového záměru. Tento projekt zatím připraven nebyl, náhradou by mohl být projekt OPLZZ výzva č. 88 ve spolupráci se sdružením Romano jasnica na podporu komunitní role ZŠ Trmice - ale zapojování celé komunity formou vzdělávacích i kulturních aktivit, odpoledních kroužků, zapojování rodičů do vzdělávání a dalších aktivit školy apod.

Další podané dotační žádosti: modernizace kamerového systému, organizace veřejných setkání a výzkum pocitu bezpečí, odpolední škola a příměstský tábor. Sepsán byl také komplexní projekt Práce bez překážek, který by byl financován z ESF prostřednictvím úřadu práce. Projekt byl dosud odložen kvůli reformám MPSV, nyní je ve fázi přípravy. Součástí projektu je: informačně poradenské centrum a poradci, vyhledávání pracovních příležitostí, diagnostika, pracovní poradenství a asistence, rekvalifikační činnost a školené, zprostředkovávání zaměstnání.

Zatímco zástupci obce hodnotí projektové aktivity ASZ jako přínosné, protože postihují celý řetězec projektových činností od iniciační – informování o možnostech podání projektu a formulace záměru až po závěrečné konzultace, zástupci některých NNO vnímali přístup Agentury více rozporuplně.

„Výzvy nám samozřejmě chodí, s psaním projektu nám rozhodně nepomáhá, naopak, když my od nich chceme třeba potvrzení, že ta aktivita je v rámci strategického plánu, tak oni chtějí vidět konkrétní projekt, aby náhodou se nestalo, že tam nebude něco, s čím oni nebudou souhlasit, ... my nejsme povinni jim sdělovat veškerý naše know how, nejsme jim povinni podávat, předávat naše kompletní projekty a prostě s tímhletem jakoby nesouhlasíme.“

Nicméně dle LK Agentura nabízela neziskové organizaci podporu při psaní projektu, která ale byla odmítnuta.

8. Zhodnocení činnosti institucí v obci v oblasti sociální integrace a jejich vliv na účinnost působení Agentury v místě

Již před příchodem Agentury působilo v obci několik subjektů, jejichž činnost souvisela s prací se sociálně vyloučenými obyvateli a zaměřením na sociální integraci. K nejaktivnějším patří Romano jasnica, romské občanské sdružení, které na území Trmic usiluje o sociální začlenění a pozitivní změnu v životním způsobu sociálně vyloučených obyvatel. Sdružení v Trmicích realizuje terénní program, odborné sociální poradenství, provozuje poradenské informační centrum, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež nebo předškolní centrum Šneček.

Pracovníci sdružení byli významnými zdroji informací ASZ o obyvatelích SVL, aktivně se podíleli na analýzách problematických oblastí v obci a významně vstupovali také do procesu strategického plánování. Poněkud rozporupně byla vnímána účast sdružení při zpracování některých žádostí, jako je třeba Rodinné centrum, které by mělo poskytovat sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi nebo rozšířit program terénních sociálních služeb. Svými aktivitami přesto přirozeně spojuje další aktéry a členy lokálního partnerství, jako jsou třeba školy nebo úřad práce.

Další neziskovou organizací, které v Trmicích působí dlouhodobě, je občanské sdružení Drug-out klub se sídlem v Ústí nad Labem. V Trmicích realizuje terénní program zaměřený na poskytování služeb sociální péče komunitě pouličních uživatelů drog, kteří se částečně rekrutují z řad sociálně vyloučených obyvatel. Nedílnou součástí práce je také ochrana veřejnosti před šířením infekčních chorob a osvětová činnost, organizovaná např. ve spolupráci s místními školami či státní a městskou policií. Drogová problematika je významné téma oblasti prevence sociálně patologických jevů v Trmicích a sdružení při identifikaci potřeb a možných řešení vystupovalo velmi aktivně. Součástí aktivit Strategického plánu bylo i zřízení kontaktního centra v Trmicích, které se však setkal s nevolí veřejnosti, a tak lokální partnerství od tohoto plánu ustoupilo.

V průběhu lokálního partnerství po komunálních volbách zformoval nový místostarosta Komisi pro prevenci kriminality, jejímž hlavním cílem je zvýšení bezpečnosti a pocitu bezpečnosti ve městě. Členství v komisi se částečně překrývalo se členstvím v lokálním partnerství, komise zpracovala dokument Strategický plán prevence kriminality, jenž vycházel i z priorit Strategického plánu. Je možné předpokládat, že po ukončení lokálního partnerství by mohla další iniciativu převzít právě Komise. Zároveň však lze i soudit, že některá témata, jež by měla být nedílnou součástí sociálně integrační politiky, jako je třeba koncepce sociálního bydlení, ustoupí do pozadí.

K aktivním institucím patří také samotný městský úřad a úřad práce. Úřad práce navrhl a jako gestor připravuje velký projekt Práce bez překážek, jehož součástí by mělo být poradenské centrum, rekvalifikační kurzy, vyhledávání pracovních příležitostí. Městskému úřadu se pak např. povedlo dojednat s úřadem příznivé podmínky týkající se organizace VS a VPP s tím, že důraz je kladen na prostupnost od VS směrem k VPP.

9. Vyhodnocení vlivu působení Agentury na klíčová rozhodnutí a přístupy vedení obce v oblasti sociálních (integračních) politik

Vliv Agentury je patrný zejména v oblasti rozvoje systému sociálních a poradenských služeb. Za významného přispění ASZ se obci podařilo podat schválený projekt IOP na podporu komunitního života v Trmicích, na který bude navázán neinvestiční Individuální projekt obce na provoz služeb. Obec na doporučení ASZ také přijala projektovou manažerku, která se bude starat o administrování a vyhodnocování projektů i po skončení lokálního partnerství. Díky aktivitě lokálního konzultanta se podařilo podat či je připraveno na podání několik dalších projektů.

V oblasti bezpečnosti je velmi aktivní Komise prevence kriminality, kterou založil zdejší místostarosta. Vliv Agentury je zde spíše zprostředkovaný; ASZ je členem komise a Strategie prevence kriminality vychází z priorit a cílů Strategického plánu. Výběr realizovaných činností (modernizace kamerového systému, výzkum pocitů bezpečí, vzdělávací semináře, atp.) pak už jsou zcela v gesci Komise. Nicméně cíle strategie prevence kriminality rozvíjejí cíle již uvedené ve strategickém plánu sociálního začleňování, zejména 4. Priority, navíc byla podoba plánu také při jeho tvorbě konzultována se zástupcem ASZ.

Významným podílem ASZ a sdružení Drug-out klub se do strategického plánu dostala problematika protidrogové prevence, prosazování tématu přijelo osobně podpořit také vedení Agentury. Veřejnost (a zřejmě i část radnice) se ale nepodařilo na veřejných setkáních přesvědčit, aby ve městě byla otevřena plánovaná protidrogová poradna. ASZ přispěla ke zvýšené kontrole provozu heren a přípravě vyhlášky regulující provoz výherních automatů.

V oblasti zaměstnání městský úřad ve spolupráci s ASZ připravil projekt na Malé technické služby a komplexní projekt Práce bez překážek. První byl prozatím odložen kvůli odřeknutí realizátora, druhý je nyní ve fázi přípravy.

Relativně nízký vliv má Agentury na sociálně integrační politiku v oblasti vzdělávání; spolupráce školy se sdružením Romano jasnica, které řadu vzdělávacích a volnočasových činností organizuje, byl intenzivní i před vstupem ASZ, navíc došlo v průběhu LP ke sloučení místní praktické základní školy a střední školy a tím i k pozastavení mnoha plánovaných aktivit. Z mapování situace je také zřejmé, že nositelem sociálně integračních procesů je v Trmicích především nezisková organizace Romano jasnica. Vliv LP je ale možné najít v nastavení systému prevence záškoláctví, v náboru dětí do přípravy nebo zmapování dětí předškolního věku.

10. Změna kvality života v lokalitě a v obci

Z pohledu starousedlíků, žijících v SVL, se kvalita života v obci vyvíjí v některých oblastech směrem k lepšímu, v jiných se zas pak naopak zhoršuje. O působení ASZ v obci oslovení respondenti nevěděli. Spontánně se nezmínili o žádných opatřeních, která v obci vznikají za působení ASZ. Při dalším dotazování zmiňovali poradenství sdružení Romano jasnica a fotbalový klub. Činnost sdružení je ale vnímána rozporuplně, fotbalový klub byl jedním mladíkem považován za centrum pouze pro lidi, hrající fotbal na sportovní úrovni.

Spokojenost převládá s dostupností služeb (obchodů, restaurací, lékařské péče, hřiště na volnočasové aktivity), škol i přístupem radnice a zaměstnanců místního úřadu v Trmicích.

„Když něco potřebuju, tak du za starostkou, ta mi dycky poradí.“

Oceňován je i přístup ZŠ Trmice, vstřícné chování jejích zástupců i to, že zde děti mohou chodit do přípravného ročníku a škola pro děti organizuje řadu aktivit.

„Jako pro ty děti dělá maximum tam. Veškerý ty, já nevím, zájezdy, tohleto, veškerý hry ve škole i soutěže jo pro ty děti. Já nevím, jestli si to někdo neuvědomuje nebo si řekne, no to je normální no, když přijdete někde jinde na školu, já si myslím, že to normální není někde.“

Lidé vnímají, že obec nabízí několik možností pro děti a mládež, jak mohou trávit svůj volný čas a rozvíjet se, ale některým chybí možnost podobného vyžití i pro dospělé.

„Nechci tady jenom stát na chodníku... kam mám jít?“

Dlouhodobě usídlení ale nelibě nesou a všímají si poměrně vysokého přírůstku obyvatel romského původu. Někteří z nich podle starousedlíků s sebou přivlékají negativní aktivity, jako je užívání a prodej drog, rušení nočního pořádku, výtržnictví, rvačky a drobná kriminalita.

„Takže stěžovat si nemůžu, ale z důvodu toho, že sou tady už moc Romáků, tak moc se mi to tady nelíbí už. Člověk se bojí.“

Jeden z respondentů kvůli tomuto vývoji, který vnímá velmi negativně a který má i dopady na jeho osobní život (jeho syn se předávkoval a zemřel), se dokonce snaží prodat svůj byt a odstěhovat se na venkov.

Jiní ale nevnímají otázku bezpečnosti tak vyhraněně, dokonce oceňují práci městské policie, která se podle jejich vyjádření více vypravuje do ulic a pomáhá tak udržovat pořádek.

„Jako oni dělaj fakt dobře, protože když oni bud' choděj pěšky, nebo autama, jo, ale večír opravdu to oni hlídaj, jezděj.“

Jeden z respondentů má poměrně vyhraněné názory na působení sdružení Romano jasnica, jehož činnost považuje za nadbytečnou; žádnou z jejich služeb nikdy nevyužil.

„Abych vám to řekl na rovinu. Tahleta jasnica, to je, abych vám řekl, k ničemu. Zbytečný peníze tady pobírají, za nic pro nic. Já jsem v životě, a když se zeptáte tady veškerýho Romáka, tak každý vám řekne, že nikdo tam nechodí. Zlodějina.“

Další nevnímají služby sdružení tak odmítavě, naopak oceňují zájem i vstřícnost pracovníků v poradenském centru. Nicméně se shodují na tom, že je v obci pro ně obtížné, či téměř nemožné sehnat nějaké zaměstnání.

„... pomůžou jo i jako dospělými, jenže některý nejdou, protože buď se styděj, že jim do soukromí tohleto, styděj se, nevím, nevím proč teda, od toho tady jsou, aby vám pomohli Pak si stěžujou, že oni jim nepomůžou, ale proč, protože oni tam ani nejdou, ani nejdou se zeptat, jestli můžou nebo jestli s tímhle jim můžou poradit, nejdou. Já jdu, já jsem taková, já jdu, já se zeptám. Buď mi řeknou ano, nebo ne.“

11. Hodnocení působení ASZ v lokalitě a dosavadní spolupráce s Agenturou z pohledu členů lokálního partnerství

Činnost ASZ do značné míry zosobňuje lokální konzultant, jehož přístup přispěl k nastartování řady sociálně integračních procesů. Díky jeho příznivému vlivu na lokální partnerství se podařilo zpracovat a následně schválit Strategický plán, vůbec první strategický dokument týkající se problematiky sociálního začleňování. Propojení zástupců města, jeho úřadů a dalších kompetentních partnerů umožnilo spontánní aktivizaci dílčích procesů podporujících sociální integraci, problematika sociálního vyloučení začalo být téma, o kterém se mezi kompetentními činiteli hovoří. Agentura svou činností významně přispěla k tomu, aby snahy místních aktérů v procesu sociálního začleňování nebyly roztržité.

Na druhé straně je rozhodování v menší obci významně ovlivněno veřejným míněním. Postoje a názory místních obyvatel se vytvářejí pod vlivem problematických kauz, které se vynořují na různých místech v severních Čechách včetně nedalekých Předlic, a obav, aby problémy nepřetekly i do Trmic. Naplno se tyto obavy projeví při jednání o stavbě protidrogového kontaktního centra, proti kterému veřejnost dokonce sepsala petici a celý projekt tak byl pozastaven. Zástupci města do značné míry reprezentují názory veřejnosti, a to jim zřejmě z jejich pohledu do značné míry svazuje ruce. Stejně důležitá jako spolupráce s místními představiteli je tedy také práce s veřejností a osvěta. A navíc zvnitřně jasný směr spolu s cílem, kterým klíčoví aktéři věří.

Někteří respondenti z řad vedení radnice i neziskových organizací se shodují na tom, že Agentura při návrzích konkrétních kroků a politik sociální integrace dostatečně nerespektuje místní specifika. Vzniká tak dojem, že ASZ využívá na řešení problematiky sociálního začleňování jednotné šablony a postupy bez ohledu na velikost města a místní kapacity a že v navržené podobě nemohou být některé cíle dosažitelné. Jde o již zmiňovanou oblast bydlení, ke které se vracelo několik oslovených respondentů, jak z řad NNO, tak z řad zástupců obce. Argumentace se jeví ale do jisté míry jako zástupná, nicméně řešení působí natolik komplexně a má tak dlouhodobý charakter, že ho nikdo z partnerů nepřijal za své. Obecně byl vznesen požadavek, aby se ASZ zaměřila více na budování kapacit místních neziskových organizací, které již v SVL působí.

„... ve velkém městě, tam jde asi všechno, ale ne všechno v tom malém městě, kde na to nejsou ani kapacity na tom úřadě, kde na to prostě nejsou ty podmínky, my tady máme v podstatě dva lidi na sociálce, na sociálním odboru a to je všechno. Nejsme, nevyplácíme sociální dávky, jo, takže takový ten zvláštní příjemce sociálních dávek je pro nás třeba těžší zajistit než v Ústí, kde mají tu sociálku sami a můžou si to tam přímo prostě zajistit.“

Je pravděpodobné, že řada kroků a návrhů ASZ zůstává nepochopena, příčiny mohou být různé, od nedůvěry, nemotivovanosti, přes laický pohled na problematiku. O to důležitější téma je nutnost komunikace, vysvětlování, vlastně přípravy partnerů ke spolupráci.

12. Případová studie - Zmapování postojů a aktivity hlavních aktérů, především obce, týkající se problematiky bydlení a migrace a postihnutí příčin rozdílů mezi uskutečněnými a naplánovanými kroky

Oblast bydlení a migrace obyvatelstva má zásadní dopad na bezpečnost a kriminalitu, efektivitu sociální práce, integrační potenciál školských zařízení, finanční strategie sociálně vyloučených osob (zadlužování, lichva, drobné krádeže apod.), sousedské vztahy a komunitní život. Město Trmice dlouhodobě koncepčně neřešilo vliv bytové politiky na sociální vylučování a stabilitu obyvatelstva. Privatizace bytového fondu v 90. letech a absence pro-integračního sociálního bydlení nabídly prostor rychle rostoucímu paralelnímu trhu s bydlením zacíleného na sociálně vyloučené obyvatele.

Z kvantitativní analýzy vyplynulo, že většina bytů, ve kterých žijí sociálně vyloučení občané, jsou v majetku třetích osob a město má v této oblasti jen částečný vliv. Z 272 identifikovaných bytů bylo v roce 2010 87 v majetku města, 8 ve vlastnictví SV občanů a 177 ve vlastnictví třetích osob.

Podle analýz citovaných ve Strategickém plánu je intervence v oblasti bydlení a migrace vnímána jako nezbytná podmínka pro zdárné nastartování procesu sociální integrace v Trmicích. SWOT analýza si všímá jen mála silných stránek (především tradice spolupráce MÚ s NNO), zato četných a vážných slabin a hrozeb (dostupnost bydlení, stav domů, nečinnost či nekoncepčnost města v minulosti, chování nájemníků, koncentrování sociálně vyloučených obyvatel v jedné ulici, odliv produktivních a pokračující příliv sociálně vyloučených obyvatel, vysoká migrace obecně aj.). Mezi příležitostmi bylo identifikováno rozšíření spolupráce MÚ s dalšími významnými aktéry, navržení a implementace dlouhodobé koncepce sociálního bydlení, investice do bytového fondu a využití četných dobrých praxí z jiných měst. To vše však vyžaduje zásadní změnu přístupu města a velkou aktivitu na poli sociální bytové politiky a stabilizace obyvatelstva.

V procesu strategického plánování byly pro oblast bydlení a migrace vytvořeny dvě tematické priority s navázanými dlouhodobými a krátkodobými cíli. Takto sestavený strategický plán posléze odsouhlasilo i obecní zastupitelstvo. Blíže si rozvedeme první prioritu, jejíž součástí je i neuskutečněná koncepce prostupného bydlení.

Priorita 1: Stabilizace a monitoring pohybu obyvatelstva

1. dlouhodobý cíl

Od roku 2012 město Trmice postupuje v souladu s dlouhodobou koncepcí bytové politiky zacílené na stabilizaci a integraci obyvatelstva

1.1 krátkodobý cíl

Vypracovat plán odkupů domů či bytů městem a partnerskými subjekty

Komentář:

Přestože tento krok nepočítá s výraznými výdaji z městského rozpočtu, ale pouze s připraveností na budoucí výzvy a spolupráci s podnikateli, činnost na jednotlivých opatřeních skončila pouze u monitorování možnosti prodeje domů a bytů a monitorování možností na sociální/podporované bydlení. Přípravy na případné vypsání výzvy či strategické partnerství s dalšími majiteli na spolupráci při provozu sociálního bydlení se již nekonaly. Gestorem tohoto cíle bylo vedení radnice.

1.2 krátkodobý cíl

Do konce roku 2011 je vypracována koncepce sociálního bydlení

Komentář:

I tento krok, přestože neklade nároky na rozpočet a jde pouze o systémové opatření, nebyl dokončen. Zpracován byl pouze návrh koncepce sociálního bydlení. Práce na vytvoření ucelené koncepce byly na neurčito odloženy. Součástí koncepce měl být systém nájemního bydlení ve spolupráci se soukromými majiteli bytů a jednoznačná pravidla pro přidělování sociálních bytů. Gestorem tohoto kroku byla obecní správa bytového fondu.

Z rozhorů s respondenty vyplynulo, že relativní stagnaci v naplňování cílů této priority ovlivňuje řada faktorů:

- a) názor, že koncepce sociálního bydlení, jak byla diskutována, není vhodná pro Trmice

Mezi oslovenými respondenty převažuje názor, že koncepce sociálního bydlení není v Trmicích realizovatelná. Argumentují nejčastěji malým počtem bytů ve vlastnictví obce, se kterými by mohla volně nakládat, nedostatkem lidských a časových kapacit, které by projekt (i jednotlivé kroky, jako vyjednávání s majiteli, revize smluv...) dozorovaly a realizovaly, a místními specifiky, jakou jsou majitelé soukromých ubytoven, se kterými se jen obtížně hledá společný názor. Mezi respondenty tedy převažuje deklarovaný názor, že se situace nedá řešit, protože lidé využívají ubytovny, byty, domy soukromých majitelů.

„Já přece jenom asi trošičku malinký negativum, někdy nám přišlo, že do všech měst se snaží natlačit nějaké šablony, že prostě prostupné bydlení tam a tam, prostě všude, i když někde to jde lépe, někde to třeba je opravdu velký problém, protože to město tolik bytů nemá, někdy nám to přišlo, že prostě ať velký město, malý město, že prostě všechno a všude,“

- b) změna politické situace v Trmicích a s ní související přenastavení priorit

Na podzim roku 2010 se uskutečnily komunální volby, které do té doby vládnoucí ODS, i když zrovna v době příchodu ASZ nepůsobí v radě, odsunuly do opozice. Po volbách ale jejich aktivita poklesla, byť ani před tím nepůsobili přímo v LP.

Kontinuita názorů na komplexní opatření týkající se sociální integrace byla sice přenesena do Strategického plánu, který odsouhlasilo celé zastupitelstvo (jen dva lidé se zdrželi hlasování), ale

kolem nového vedení se začala formovat skupina, jež si vytkla jako prioritní zájem oblast bezpečnosti a veřejného pořádku. Skupina se zformalizovala do Komise prevence kriminality a vytvořila Strategický plán prevence kriminality, vycházející mimo jiné ze Strategického plánu sociálního začleňování či Situační analýzy. Plán zahrnuje priority z oblasti bezpečnosti, komunitní prevence a prevence rizikového jednání dětí a mládeže, ale téma lichvy či problematiku byznysu s bydlením pouze zmiňuje s odkazem na SP a na to, že se jím „město a další instituce už vážně zabývají“.

Nicméně odklad vytvoření ucelené koncepce sociálního bydlení a zvýšená aktivita v oblasti prevence kriminality spíše vytváří dojem, že se priority vedení obce (a členů aktivních v komisi) posunuly směrem k otázkám bezpečnosti.

c) Odlišná očekávání týkající se realizace opatření při naplňování prioritní oblasti bydlení

Podle zástupce místního úřadu se obec pokusila vybudovat startovací bydlení ve vytipovaných bytech v lokalitě v Jilovišti. Byty byly nabídnuty několika rodinám, údajně motivovaným tak, že v případě spořádaného života a bez vytváření dluhů budou přeženi do bytů vyšší kategorie. Přesto však podle respondenta část nájemníků přestala platit nájem a energie, kterou jim dodavatel odstříhl, a tím celý pokus skončil.

Akce zasela nedůvěru v koncept prostupného bydlení (byť o prostupné bydlení jako takové nešlo) a částečně i v činnost ASZ jako takové, od které se očekávalo, že bude působit přímo v lokalitě a pracovat se sociálně vyloučenými obyvateli.

„Že tam nějak budou působit nebo že na ty lidi prostě, že je to naučí nebo budou dohlížet, aby se tak nedělo, nebo aby prostě to bylo lepší. I když jsme je motivovali, byli jsme tam několikrát, že je možný, že pokud nebudou mít dluhy, budou se chovat, jak mají, že jo. Tam byl děsnej nepořádek, prostě ty lidi si neuměj uklízet, kde co zahodí, tak zahodí. A myslím si, že to je pořád stejný, že se tam nic neudálo.“

Závěrem lze říci, že oblast migrace spojená se sociálním vyloučením je v Trmicích prozatím vnímána jen jako velmi obtížně řešitelná, protože se týká především domů v soukromém vlastnictví a obec nemůže se svou bytovou kapacitou nakládat tak, jak by potřebovala. Plán na prostupné bydlení také není vnímán jako uzpůsobený potřebám obce Trmice, ale je považován spíše za jakousi univerzální, relativně komplikovanou šablonu, pro jejíž úpravu/přizpůsobení není ve městě dostatečná kapacita. Přestože se v plánu hovoří o sociálním bydlení a zmiňují dílčí opatření a řešení, hlavní argumentace spočívá v oponentuře komplexního řešení, které by mělo být spíše dlouhodobým výsledkem a zastřešující vizí konkrétních kroků.

Aktivní zástupci radnice si v rámci politiky sociální integrace vybrali jiná témata, na nichž se chtějí profilovat, a oblasti bydlení chybí „tahoun“, který by téma aktivně prosazoval. A v neposlední řadě některým partnerům chybí příklad, že je tento přístup v politice sociálního začleňování vůbec funkční.

13. Závěry a doporučení

Spolupráce ASZ s Trmicemi naplnila řadu očekávání místních partnerů. Podařilo se propojit a koordinovat aktéry a jejich činnosti v oblasti sociálního začleňování, celá problematika i možnost jejího řešení byla zahrnuta do strategického dokumentu, který dosud v obci chyběl a který schválilo obecní zastupitelstvo. ASZ také přispělo poradenstvím při čerpání prostředků z Evropské unie a státních zdrojů.

Očekávání místních partnerů nebyla zatím zcela naplněna v obecně formulovaném požadavku redukce sociálně vyloučených lokalit a plná integrace sociálně vyloučených do společnosti. Jedním z klíčových kroků v této oblasti podle odsouhlaseného strategického plánu bylo vytvoření ucelené koncepce sociálního (prostupného) bydlení a její uvedení v praxi. Práce na koncepci se zastavila ve fázi návrhu, v dalších fázích se aktivita příslušných aktérů z různých důvodů významně snížila.

Oblast migrace spojená se sociálním vyloučením je v Trmicích prozatím vnímána jen jako velmi obtížně řešitelná, protože se týká především domů v soukromém vlastnictví a obec nemůže se svou bytovou kapacitou nakládat tak, jak by potřebovala. Plán na prostupné bydlení také není vnímán jako uzpůsobený potřebám obce Trmice, ale je považován spíše za jakousi univerzální, relativně komplikovanou šablonu, pro jejíž úpravu/přizpůsobení není ve městě dostatečná kapacita. Aktivní zástupci radnice si v rámci politiky sociální integrace vybrali jiná témata, na nichž se chtějí profilovat, a oblasti bydlení chybí „tahoun“, který by téma aktivně prosazoval. A v neposlední řadě některým partnerům chybí příklad, že je tento přístup v politice sociálního začleňování vůbec funkční.

K silným stránkám práce ASZ v Trmicích patřil výkon samotného lokálního konzultanta. Díky jeho vyjednávacím schopnostem, přehledu a vytrvalosti se podařilo ustanovit lokální partnerství, které dovedl až k sestavení strategického plánu. Samotná existence plánu byla hodnocena také pozitivně, obsah byl ovšem vnímán rozporuplně jako příliš ambiciózní pro tak malou obec, přestože se na něm podíleli všichni partneři. Realizace cílů a opatření navržených v plánu začala už od počátku váznout.

Ke slabinám lze zařadit situační analýzu, jež byla příčinou řady konfliktních situací, byla hodnocena jako vágní a nesrozumitelná. Problém ovšem také byl v tom, že s analýzou byla spojena nerealistická očekávání, místní partneři se domnívali, že půjde o jakýsi návod, jak se situací v Trmicích naložit. Proto prezentace byla doprovázena zklamáním, které se částečně přeneslo i na vnímání samotné Agentury.

K důležitým okolnostem v době přistupování ASZ ke spolupráci s městem patřila i částečná paralýza ve vedení obce. Několik měsíců před vstupem ASZ se změnil počet členů opozice v zastupitelstvu a ta tak postupně získala většinu i v radě. V předchozích volbách vítězná ODS se rozhodla rezignovat na funkce v městské radě, která tak přišla i o místostarostu, starostka zvolená za nezávislé zůstala. Většinu záležitostí muselo řešit zastupitelstvo. Situace se částečně pročistila až po podzimních komunálních volbách. Kontinuita v přístupu města byla zachována v osobě starostky, nicméně přístup dalších zástupců obce k aktivitám ASZ a tématu sociálního začleňování nebyl příliš předvídatelný.

Z pohledu dalších místních partnerů noví místní zastupitelé zaujali k problematice sociálně vyloučených lokalit a jejich obyvatel spíše odmítavý a přehlíživý postoj, který v podstatě neumožňuje

v této oblasti prosadit nějaké konkrétní kroky. Spíše negativně je vůči obyvatelům SVL a problémům, které jsou s lokalitami spojovány, naladěna také trmická veřejnost. Svými protesty přispěla k pozastavení záměru vybudovat ve městě protidrogové kontaktní centrum. Nálada veřejnosti je pravděpodobně také jednou z příčin, proč se významně neposouvají aktivity u dalších plánovaných opatření, která by mohla vypadat jako „podpora problémové populace na úkor většiny“, případně spojena s obavou o vlastní zájmy, „privilegia“, jakým může být třeba projekt prostupného bydlení a s ním spojená výpověď.

Již před příchodem ASZ bylo v oblasti sociálního začleňování několik partnerů aktivních, především z řad NNO, kteří svými aktivitami přirozeně propojovali činnost dalších aktérů (školy, úřady, atp.). Tento příznivý trend se podařilo prohloubit, navíc se podařilo získat dlouhodobý projekt IOP, jehož plnění přesahuje horizont působení ASZ v obci.

Během působení ASZ se vytvořil nový subjekt, Komise prevence kriminality, který si vzal za své některá témata z oblasti prevence sociálně-patologických jevů a je pravděpodobné, že je bude vnímat jako prioritní i po odchodu ASZ. Komise může mít v oblasti sociální integrace poměrně velký vliv, protože je na ni navázána část vedení obce, bylo by tedy přínosné, kdyby se stala také garantem revidovaného strategického plánu.

Podobný silný partner ale zatím chybí v oblasti migrace a bydlení, což je jedním z důvodů, proč koncepce prostupného bydlení zatím stagnuje. Většina aktérů zatím k tomuto plánu přistupuje spíše s nedůvěrou – nevěří, že by mohl situaci v SVL změnit, nebo že by byl vzhledem k místním specifikům vůbec realizovatelný. I když byl plán rozdělen do dílčích kroků, přesto se zdá, že efekt, který bude možná patrný až v dlouhodobém horizontu, má na současné aktivity jistý paralyzující vliv. Ani ustanovení konkrétní zodpovědné osoby za dané opatření/úkol nestačí k jeho naplnění, pokud dotyčný v daný krok nevěří, či jej nemá zvnitřněný. Tomu by měla být věnována pozornost i při revizi plánu – vytipovat priority a úkoly, se kterými jsou partneři ochotni či schopni se ztotožnit, které budou vnímat jako realistické a realizovatelné a jejichž dílčí činnosti a efekty nepřesáhnou relativně časově omezený horizont (např. volební období).

Činnost Agentury nastartovala důležité sociálně integrační procesy v lokalitě s tím, že přiměla zástupce města stejně jako další kompetentní subjekty o problematice sociálního vyloučení přemýšlet, vnímat její rizika a uvědomit si alespoň částečně odpovědnost za situaci v SVL. Na druhou stranu je otázkou, do jaké míry se změnilo povědomí o problematice sociálního začleňování na straně veřejnosti. Již pospaná vyhrocená situace s místními obyvateli, kteří odmítají stavbu kontaktního centra, napovídá, že problematika sociální integrace se netýká pouze politických elit na místní úrovni, kteří o opatřeních rozhodují, ale celé obce. Chybí zde osvěta jak mezi partnery, tak mezi širší veřejností – diskuze, příklady, pilotní projekty, aktivní zapojení, které by ukázaly, že uvedená opatření mohou přinášet prospěch.